

Uvodna beseda

Že v antični dobi so zapisali značilen izrek: *Historia magistra vitae est* — kar pomeni po naše: Zgodovina je učiteljica življenja. Ljudje prihajajo in odhajajo, rodovi se menjajo, spreminja se njihov način življenja, preobrazajo se kraji in cele pokrajine. Kar je bilo včeraj, se danes že spremeni, mnogokaj povsem izgine in pojavi se spet novo. Tako je pač z življenjem nasplošno, spleteno je v verigo minevanja, spreminjanja — nojstva in smrti.

Ne samo narodi, plemena, države in velike pokrajine, tudi vsak kraj zase ima svojo zgodovino. Zgodovini kakšnega kraja pravimo krajevna ali lokalna zgodovina, zapisujemo pa jo v kronikah. Sodobno proučevanje lokalne zgodovine pa ne more več temeljiti samo na splošni zgodovini, saj najdemo v njej le malo virov in podatkov za zgodovino nekega kraja. Zato smo proučevanje v tej kroniki naslonili poleg zgodovine tudi na izsledke sociologije, ekonomskih in politoloških ved.

V dolini Radoljske imamo več krajev, ki so se sicer istočasno razvijali, vendarle pa ima vsak med njimi svoje posebnosti in zgodovinske značilnosti. Doslej za ta naselja nimamo še prav nobene urejene kronike, kjer bi zapisali in ohranili, kar se je nabralo skozi osemsto let njihove zgodovine. To pomanjkljivost bomo v prihodnje odpravili z tiskanjem »Naše kronike«, ki bo izšla v desetih nadaljevanjih.

V prvem zvezku, ki je zdaj pred vami, smo se omejili na razvoj krajevnih in rodbinskih imen. Ob njih bomo proučili naseljevanje naših prednikov v Radoljski dolini ter nastanek naselij, zaselkov in kmetij. Prav gotovo bo marsikdo v tem pregledu našel pojasnilo o svojem poreklu, svojih daljnih prednikih in spoznal, kako je potekalo naseljevanje, oziroma kolonizacija v naših naseljih skozi stoletja.

Že vnaprej moram pojasniti, da sem za vsa naša naselja uvedel skupno ime Radoljska dolina. Zakaj? Radoljska je potok, ki s svojo strugo prečka, skupaj s pritokom Slepnic, skoraj vsa naselja v naši dolini. V kroniki namreč ne bomo obravnavali samo ožjega območja trga Lovrenc, pač pa tudi ostala naselja in zaselke, kot so Recenjalk, Hudi kot, Kumen, Činžat, Puščava, Ruta in Rdeči breg. Za vsa ta naselja že dolgo pogrešamo neko skupno ime. Vsako od navedenih naselij, posebno še Ruta, Puščava in Činžat, imajo poleg skupne tudi svojo lastno zgodovino in posebnosti. Nekoč so bili ti kraji, poleg Kumena in Rdečega brega samostojne politično teritorialne enote s svojimi samostojnimi uradi, kar jim je dalo tudi pomen določene samostojnosti v minulih desetletjih in stoletjih. Prav pa je, če tudi danes vsem navedenim naseljem priznavamo zgodovinsko pravico do imena, kakršno se je uveljavilo skozi zgodovino. Danes, ko so vsa naselja v Radoljski dolini združena v upravno-politično enoto, ni prav, da bi ime enega naselja vsiljevali vsem ostalim. Potrebno pa je, da najdemo skupno ime zanje, da bi tako vedeli, da tedaj ko govorimo o Radoljski dolini mislimo tako na ožji Lovrenc, kot na Činžat, Puščavo, Ruto, Rdeči breg, Recenjalk, Kumen, Kurjo vas, Petelinjo vas, Gaj, Radigundo, Pušo, Slepnic in na ostale manjše zaselke.

Nikoli ne moremo veliko vedeti o svojem sedanjem življenju in nalogah, ki jih moramo kot ljudje v svojem vsakdanjem delu opraviti, če ne vemo in ne razmišljamo, kako so živeli naši predniki v tej dolini, kako so zidali temelje za razvoj naselij in našega gospodarstva. Marsikaj je sicer čas že zabrisal, zakaj ljudje se lahko spomnimo samo svojih otroških let in pripovedi svojih očetov in dedov. V kroniki pa moramo seveda poseči nazaj v stoletja, ko imamo na razpolago samo nekaj skopih zgodovinskih virov. Vsekakor pa bomo sedanjemu rodu in našim zanamcem naredili veliko uslugo, če zapišemo in uredimo našo dediščino, da bi jo tako čimbolje ohranjeno izročili naprej.

S to kroniko želim prepričati, da bi šlo še nadalje v pozabo in izgubo tisto, kar se da zapisati. Kot domačin posvečam to razpravo spominu vseh naših prednikov.

Zgornji del Radoljske doline z Rdečim bregom na severu in dolinico Slepnice.

Navodilo naročnikom

Vsakdo, ki bo sledil izdajanju »Naše kronike«, bo lahko dobil vseh deset števil. Ker je naklada majhna in so zato stroški tiskanja razmeroma večji, mora vsak naš občan upoštevati, da kronike ne moremo urediti drugače, kot da pri tem vsi prispevamo. Kdor si bo hotel v prihodnje zagotoviti vse številke, naj z dopisnico naroči naslednjo številko. To je nujno potrebno zaradi tega, da bi vedeli, kolikšno število izvodov naj v tiskarni naročimo. »Naša kronika« bo razdeljena na deset samostojnih zvezkov, da bi tako pocenili izdajanje in omogočili vsem nakup po kolikortoliko sprejemljivi ceni. Mislim, da se ne bo težko odreči četrtinki vina, da bi tako vendarle spoznali življenje naših prednikov skozi stoletja, v katerem je skrito še nepoznano bogastvo naše krajevne zgodovine.

V dvajsetletnem študiju virov in podatkov o lokalni zgodovini naše doline sem razporedil gradivo v naslednja poglavja:

1. Krajevna in rodbinska imena v Radoljski dolini
2. Kmečka naselitev in kmetijsko gospodarstvo
3. Plavžarstvo in fužinarstvo ob Radoljni
4. Naša stara steklarna
5. Oglarstvo, splavarstvo in lesna trgovina
6. Kulturno in politično življenje Radoljcev
7. Narodopisne zanimivosti Radoljske doline
8. Razvoj delavstva in politično življenje pred vojno
9. Narodnoosvobodilni boj v Radoljski dolini
10. Naši Radoljčani v svojem življenju doma in v tujini

Naše bralce prosimo, da zvezke kronike skrbno hranijo. Vodstvo naše šole nam je obljubilo, da bodo v okviru tehničnega pouka, ko bodo izšli vsi zvezki, vezali te zvezke v knjigo z ustreznimi platnicami po zmerni ceni. Zato bo lahko vsak naročnik »Naše kronike« prišel do zajetne knjige, ki je ne sme manjkati v nobenem domu. Opozorite na kroniko tudi svoje znanke in sorodnike po drugih krajih in v tujini. Največ novic o domačem kraju jim boste lahko sporočili, če jim boste sproti pošiljali zvezke kronike. Ne bojte se vzeti tudi kak izvod več, zakaj pozneje se ne bodo več dobili, verjetno pa jih boste potrebovali, ko vas bo kdo zaprosil zanje predvsem vaši otroci, sorodniki in znanci, ki živijo drugod.

Da bi bila naša kronika res izčrpno napisana, prosimo vse naše bralce, da pismeno sporočijo, če še vedo za kakšna imena, ki jih nismo obravnavali, ali ki bi po njihovem zaslužila popolnejšo razlago. V naslednji številki kronike bo namreč izšel dodatek kronike, v katerem bomo popravili morebitne pomote in vse, kar smo bistvenega izpustili o krajevnih in rodbinskih imenih. Že sedaj naj opozorim naše bralce, ki imajo svoje sorodnike, znanke in prijatelje v tujini, naj jim pišejo, da bomo lahko v zadnjem zvezku prikazali tudi življenje naših ljudi v drugih krajih in v tujini čimbolj popolno. Pošljejo naj predvsem podatke, koliko so stari, koliko časa so že v tujini, kaj delajo in kako živijo, kaj so posebnega naredili in še ostale zanimivosti iz svojega okolja. Lahko pošljejo tudi svoje slike, slike svoje hiše ali kraja. Vendar pa bodo morali, če bodo hoteli, da njihove slike objavimo, poravnati stroške klišejev in objave. Pisani sestavek o njih pa je brezplačen. »Naša kronika« bo predvidoma izšla vsaka dva meseca enkrat.

Na koncu želim, da bi čimveč bralcev sodelovalo pri naši kroniki in našeti in pobudami. Prosim pa, da vse svoje pripombe in želje zapišejo, kakor pač znajo, jih bomo že potem popravili. Obručajte se pismeno na naslov: Drago Vresnik, Lovrenc na Pohorju 152.

Krajevna in rodbinska imena

NAŠA KRAJEVNA IMENA

Naši slovenski predniki so premoogli zelo bogato besedišče, kadar so poimenovali kraje, reke, potoke, planine, vrhove in ravnice. V naši Radoljski dolini, kot smemo imenovati vse podolje ob Radoljni, naletimo poleg novejših tudi na stara slovenska krajevna imena. Stari Slovenci so se v naših krajih začeli naseljevati od 6. stoletja dalje. Radoljska dolina je bila v času slovenske naselitve poraščena v gozdom, v njej ni bilo nobenih pomembnejših sledov o naselitvi prejšnjih naseljencev. Nekaj sledov o stari naselitvi je samo na Činžatu. Kot je znano, so v bližnjih Rušah imeli stari Iliri močno naselbino, saj so zgodovinarji odkrili več tisoč njihovih grobov. Tako smemo sklepati, da so gotovo vedeli tudi za Činžat in dolino ob Radoljni. Za njimi so zavladali naši kraji Rimljani. Stara rimska cesta je držala tudi ob Dravi iz Ptuja, rimske Petovie, na Koroško. Vsekakor so tedanji ilirski in rimski naseljenci iz bližnjih naselij v Dravski dolini poznali dolino Radoljne. Če nič več, so semkaj prihajali na lov, ali pa so celo gonili svojo drobnico na pašo.

Zanimivo je, da so pri oranju njive na Monettijevem posestvu spomladi leta 1942 našli tudi kamnito sekuro iz serpentina, staro več tisoč let. Takšne sekire so uporabljali ljudje mlajše kamene dobe, ki so še živeli v kamnitih votlinah in so se v glavnem ukvarjali z lovom. Njihova bivališča so odkrili okrog Gradišča in Kaple, pa tudi na raznih krajih na drugi strani Pohorja. Če so ljudje kamene dobe za stalno živeli na Činžatu, ne vemo točno, vsekakor pa najdena sekira govori o tem, da je na činžatsko ravnico pogosto stopila noga prvih naseljencev. Sekiro je lahko izgubil lovec te prastare dobe v zgodovini človeškega rodu, ali pa je ostala kot spomin na njihovo bivališče.

Stari Slovenci so ob naselitvi naših krajev v glavnem začeli uporabljati polja in pašnike na tistih krajih, kjer so poprej že orali in sejali stari ilirski in rimski naseljenci. Zaradi močnega preseljevanja ljudstev v 5. stoletju našega štetja, je seveda mnogo naselij, starih zgradb, utrdb, obzidij, poti in mostov propadlo. Stari Slovenci so bili še iz svoje stare domovine za Karpati vajeni na preprosto stavbarstvo. Svoje domove so gradili iz lesa, ilovice in trstičja. Navadno so postavljali svoja naselja na hribovskih, ki so jih utrdili z okopi, lesenimi plotovi in utrdbami iz debel posekanih dreves. Pozneje, ko so se časi umirili, so se začeli naseljevati tudi v lesenih kočah na svojih poljih. Stare utrdbe in okopi so propadli, ker niso bili iz trdnjega materiala. Zato danes nimamo veliko najdbišč o starih gradiščih, ali »gradcih«, kot so se imenovala taka utrjena selišča. Samo imena »gradec« še spominjajo nanje. Ko so Franki podjarmili naše prednike in jim vsilili oblast svojih grofov, ki so se ustoličili v graščinah, je podložno slovensko ljudstvo živelo v kmečkih srenjah, v kočah in kolibah iz lesa in ilovice.

V Radoljski dolini prav zaradi navedenih razlogov ne najdemo ostankov starega slovenskega gradišča, čeprav smemo sklepati, da so naši predniki iz Ruš, Kamnice, Radelja in drugih krajev ob Dravi vedeli za našo dolino. To potrjuje že samo ime za potok, ki so mu dali ime Radoljna. Kot je znano iz zgodovine, so imeli stari Slovenci življenje organizirano v zadrugah, bratstvih in plemenih. Na čelo družin, zadrug in bratstev so izbirali župane in staroste. Zadrugni poglavar je vodil gospodarstvo vse zadruge, skrbel za združeno zemljo in premoženje, njemu so bili podrejeni glede dolžnosti in pravic vsi člani zadruge. Po imenu takega poglavarja sta se poimenovala tudi selišče in vsa združna lastnina. Tako imamo še danes mnogo imen, ki spominjajo na stare zadružne in plemenske poglavarje, kot na primer tudi ime Radgost, Radomir ali Radigoj. V Dravski dolini nas na ime Radigoj ali Radgost spominja ime Radlje in tudi naša Radoljna. V Sloveniji pa so med podobnimi imeni še Radmirje, Radomerje, Radomlje itd.

Naša Radoljna ima torej svoje ime še iz časov prve naselitve slovenskih prednikov v Dravski dolini. To pa pomeni, da si je neka okoliška slovenska zadruga tudi lastila dolino ob potoku Radoljni. Še bolj nas o tem potrjujejo listine iz 12. stoletja, v katerih zasledimo tudi ime Radimlje. Naša dolina je namreč spadala pod grofe Spanheime, sicer pa si jo je lastila tudi pražupnija v Hočah. Ko so se menihi iz Šentpavla na Koroškem začeli zanimati za naselitev v Radoljski dolini, so za gradnjo cerkvice morali zaprositi za dovoljenje pristojne lastnike in še posebej oglejskega patriarha. Kraji južno od Drave so namreč po starem sporu med salzburškimi nadškofi in oglejskimi patriarhi spadali v tem času že pod nadzorstvo in odločanje oglejskega patriarhata. Prav v takšni listini iz Ogleja pa tudi najdemo zapisano, da se dovoljuje graditev cerkvice v gozdu pri »Radimljah«.

Ime Radimlje, ki je slovanskega izvora in ga danes najdemo, na primer, še v okolici Mostarja, kjer so odkrili tudi mnogo starih slovanskih grobov, se je v poznejših stoletjih povsem izgubilo. Nemške listine vrsto stoletij imenujejo Radoljsko dolino »puščava« oziroma »Wüste«. Ker je bila Radoljska dolina tedaj še poraščena z gozdom, je takšna oznaka tudi povsem ustrezala. Tako sta se od najstarejših slovenskih imen ohranili samo Radoljna in Radimlje.

V tem pregledu se ne bomo podrobneje zadrževali ob zidavi prve cerkvice in nastanku samostanske posesti v naši dolini. Kot smo že omenili, so si našo dolino lastili trije lastniki. V poznejših stoletjih, ko se je ob izpostavi samostana iz Šentpavla razvila naselbina, so imeli odločilno besedo šentpavelski menihi in duhovščina. Pražupnija v Hočah je izgubila svoje pravice do naše doline, prav tako pa so tudi prvotne Spanheime pozneje zamenjali drugi fevdalci, nazadnje lastniki falskega gradu. Vse dogodke v zvezi z razvojem samostanske posesti si bomo ogledali v poznejših

poglavjih naše kronike, ko bomo skušali proučiti razvoj lovrenškega kmečkega gospodarstva.

V tej študiji nas zanimajo predvsem krajevna in rodbinska imena. Razumljivo je, da bomo morali ob tem ugotoviti marsikatero dejstvo, ki je vplivalo na gospodarski razvoj naših naselij in njihovih stranskih zaselkov. Imen za posamezne kraje namreč naši predniki niso kovali brez zveze s prirodnimi in gospodarskimi lastnostmi. Imena so izvajali iz svojih izkušenj, ugotovitev in koristi, ki so jih imeli na posameznih območjih naše Radoljske doline.

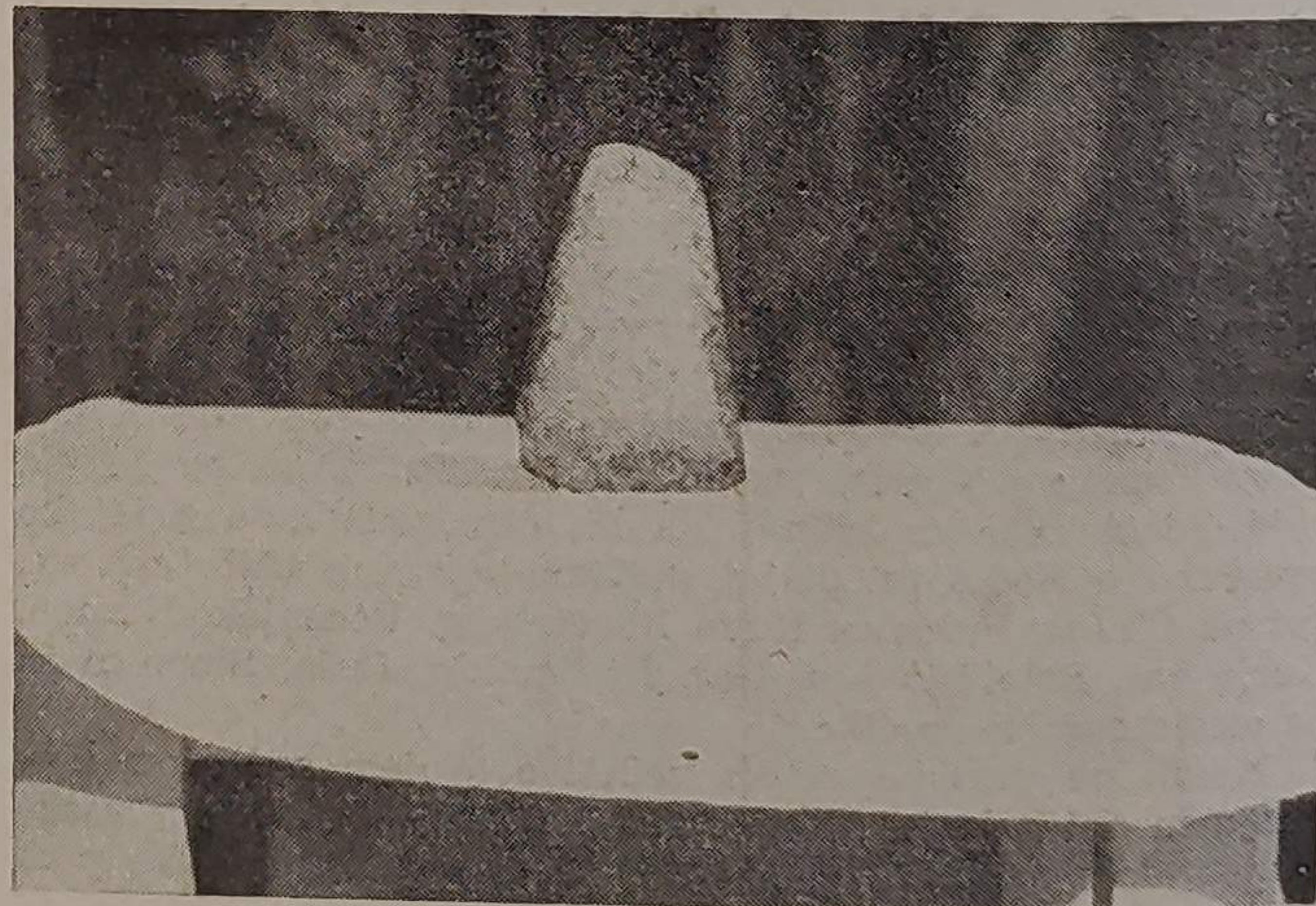
V prvi vrsti naj pojasnimo, da uvajamo pojem »Radoljska dolina« prav zaradi tega, ker krajevno ime Lovrenc, kakršno se je razvilo v poznejših stoletjih po naselitvi, ne zajema vseh krajevnih imen. Lovrenc je ime samo za ožji trg, medtem ko so se od prvotnega naseljevanja dalje do danes uveljavila še naslednja krajevna imena: Činžat, Puščava, Ruta, Rdeči breg, Recenjāk, Kumen, Hudi kot, Kurja vas. Med manjšimi in manj pomembnimi zaselki znotraj Lovrenca pa so še: Radigunda, Gaj, Puša, Fokovo naselje, Zgornji in Spodnji trg, Vuhred, Petelinja vas itd.

Zaradi večkratne menjave krajevnega imena, saj se je ob sv. Lovrencu pisalo, da je v »puščavi«, »nad Mariborom«, »ob koroški progi«, je prišlo tudi do nedoslednega zemljepisnega določanja lege kraja. Po prvi svetovni vojni se je uveljavila oznaka »Lovrenc na Pohorju«, kar pa v bistvu ne ustreza v celoti. Dejstvo je, da leži Lovrenc s svojim Rdečim bregom tudi v Dravski dolini. Rdeči breg je povsem ločen z Radoljsko dolino od pohorskega pogorja in takorekoč nadaljuje spodnjo Dravsko dolino in jo povezuje z osrednjo in gornjo Dravsko dolino. V minulih stoletjih se je koroška deželna meja prestavljala v Dravski dolini, saj je tekla sprva pri Fali, pozneje pri Breznu, nato pri Muti in šele v novejših časih pri Trbonjah. Lovrenc pa je že od svojega začetka dalje živel pod vplivom naselitve koroških kmetov, ki jih je semkaj pripeljal samostan iz Šentpavla.

Prava meja med Pohorjem in Dravsko dolino pravzaprav teče ob Radoljni, zavije nato pod vznožjem Recenjaka proti Ribnici, medtem ko sodi Radoljska dolina s Slepenco in Rdečim bregom v srednjo Dravsko dolino, ker sicer o Dravski dolini sploh ne moremo govoriti, če trdimo, da sežeta na eni strani do Drave Pohorje, na drugi pa Kozjak. Mnogo pravilneje bi bilo, če bi se kraj imenoval Lovrenc pod Pohorjem, ali pa še bolje Lovrenc v Dravski dolini. Nekaj zgodovinarjev pa se je že pred leti zavzemalo za to, da bi dolina, ki ima toliko različnih zaselkov, dobila enotno ime Radoljna in bi Lovrenc ostal samo oznaka za ožji trg, kar je tudi doslej vsa stoletja dejansko bil primer. Vse to so seveda vprašanja, ki sodijo v presojo občanov v Radoljski dolini.

OD KOD IME ČINŽAT?

Med krajevnimi imeni v Radoljski dolini si bomo najprej ogledali večje zaselke. Med takimi je tudi Činžat, ki smo ga omenili v zvezi s prvo najdeno sekuro iz kamene dobe. Nemški zapisovalci, pisarji in kronisti so naredili pri zapisovanju slovenskih imen prenekatero napako. Mnoga imena so spačili zaradi površne pisave, sploh če so bili tuji in niso razumeli domačega jezika. Med njimi so bili tudi menihi in duhovniki, ki so pisali župnijske knjige in župnijsko kroniko.

Spomladi leta 1942 so pri oranju na Monettijevi njivi na Činžatu našli to kamnito sekuro iz serpentina, ki so jo uporabljali ljudje mlajše kamene dobe.

Tako so nemški zapisovalci iz Činžata naredili svoj »Zinsamt«, ker so mislili, da prihaja ime iz latinskega »census« oziroma iz nemškega »Zins«, kar pomeni davek, dajatev. Nemci so namreč iz latinskega »census« naredili svoj »Zins«. Tako so najbrž mislili, da je bil na Činžatu svojčas »urad za dajatve« (Zinsamt), ker je pač bila v bližini falska graščina, kmetje pa so morali takrat kot podložni tlačani odrajtovati davščine v pridelkih in denarju tudi falskim grofom. V resnici pa sploh ne gre za dajatve in kakšen urad, pač pa za lepo, domače koroško ime »činž«. Činž pa je isto kot senožet, pašnik, travnik. Ker je Činžat na ravni polici, so pač

tukaj bili dobri pašniki, medtem ko so bila ob Slepnici in Radoljni še močvirnata tla. Znano je namreč, da sta nekoč Slepnicca in Radoljna zamočvirjali svoji strugi in obrežja, ker je bilo korito potoka pri **Vratih** v Puščavi še manj globoko in je tako voda stala po rokavih na obeh straneh doline. Tak slepi rokav, ki je zamočvirjal vznožje Rdečega brega, je bil tudi potok, ki so mu naši predniki dali zelo značilno ime **Slepnicca**.

Cinžat je torej pristno koroško ime za senošet. Koliko koroških imen je v Radoljski dolini, si bomo ogledali še pozneje, zlasti ko bomo odkrivali korene rodbinskih imen.

OSTALA KRAJEVNA IMENA

V nemških listinah zasledimo ime: Rottenberg, ki so mu naši slovenski predniki pravili po domače **Rdeči breg**. Ni težko uganiti, od kod prihaja to ime. Zemlja na Rdečem bregu je v resnici rdeča in se močno loči od barve zemlje na pohorski strani. Rdečo barvo pridaja zemlji železova ruda, ki se ji pravi pirit. Znano je, da je nekoč na rtu med Slepnicco in Radoljno deloval plavž, v katerem so talili železno rudo z Rdečega brega. Kadar so plavž zakurili, je seveda razširjal okrog sebe pline. Nemško se plinu reče »Gass«, zato še danes vemo, da je stal plavž tam blizu, kjer je danes »Gassner«, to je v Kurji vasi. Železovo rudo, pirit, so pridobivali na Rdečem bregu z dnevnim kopom. Nekateri pa so poskušali na Rdečem bregu kopati tudi premog, ki se v manjših količinah res tukaj nahaja. Še pred drugo svetovno vojno je bil ob Slepnici, malo više od Pajtlerja izkopen rov v preprost rudnik rjavega premoga. Ležišč premoga pa je bilo seveda premalo, da bi se splečalo razvijati rudarstvo, čeprav lahko na Rdečem bregu še tu in tam kar na površini najdemo drobne koščke premoga. Seveda pa je bilo na dolgem, hrbtu podobnem bregu, več rdeče zemlje kot črne, zato se je tudi uveljavilo ime Rdeči breg.

Ime **Puščava** je preostanek nekdanjega imena, ki je veljal za vso Radoljsko dolino. Nemci v svojih listinah govorijo o »Wüste«. Pozneje, ko so se razvili Lovrenc in ostali zaselki, se je ime Puščava obdržalo samo še za kraj ob cerkvi »Devica Marije v Puščavi«.

Ruta je pogosto ime, ki ga zasledimo v vsej Sloveniji. Ruta oziroma Rovte, Rovt ali Rut, je ime za kraj, ki je strm, kjer je malo zemlje in so pogoji življenja težji. Takšne kraje so naši predniki naselili tedaj, ko je že zmanjkalo dobre zemlje v dolinah in na sončnih pobočjih. Zato pravimo takšni naselitvi tudi »rovatarska kolonizacija«. Ljudje v Rutah, Rovtah so živeli težko, rovtarsko življenje. Če pogledamo strma pobočja okrog naše Rute, zlahka vidimo, kako strme so njive in travniki in kako malo je bilo tukaj prostora za večje kmetije.

Mnogo nesporazumov in napačnih razlag je okrog imena **Rečnjak**. Nemški pisarji pač pogosto miso našli primerne črke za naše glasove. Tako so namesto č pisali tz in tsch namesto ž pa svoj sch (š). Tako so tudi iz domačega Rečnjaka naredili Retzeniak. Naš Rečnjak ima še drugo zvezo z vodo. Ne samo, da ga je z ene strani oblivala Radoljna, z druge pa Kacajnerjev in ostali potoki, tudi na svojem vrhu je premelel vrelec, studenec oziroma več izvirkov in potočkov. Ker teko vode z obeh strani po pobočjih, je bilo zanj pač najbolj primerno ime **Rečnjak**. Na vrhu, kjer so bili studenci oziroma rečine in vrela, pa se je tudi uveljavilo ime **Vrelo** oziroma **Vrelenk**.

Podobno kot z Rečnjakom, se je zgodilo tudi z našim Kumenom. Celo nekateri zgodovinarji so pogosto samovoljno iskali koren te besede, misleč, da pride ime »Kumen« od nemškega »kommen«, kar pomeni priti. Tako so skleпали, da je planina s tem imenom vabila naseljence, češ: »Kum' her!«. Stvar pa je drugačna in tudi bolj preprosta. Nemški pisarji kratkomalo niso znali našega jezika, še manj pa narečja, v katerem so naši predniki govorili. Pri nas namreč nihče čisto po slovensko ne reče »kamen«, ampak je to slišati nekako kot »kuomen«. Tako so nemški zapisovalci brzkone poslušali, ali naj zapišejo U ali O. In ker se je slišalo v dvoglasniku najprej U, so pač zapisali Kumen. Naš Kumen pa je čisto navaden, domač **Kamen**. Podobno ime zasledimo za hrib Kamen v Savinjskih planinah pod Raduho.

Če si ogledamo naš **Kumen**, potem zlahka vidimo, da je bolj kamnit, vlažen in zaprt pred soncem in južnimi vetrovi. Tisti, ki si je moral tukaj izkrciti zemljo za kmetijo, je moral pošteno grobljati po pobočjih, da je izrul drevesa, požgal les in izrul kamenje. Takšnih kmetij, ki so nastajale na »grobljah«, se je kmalu oprjel vzdevek **Grobelnik** (pozneje tudi napačno pisano **Grubelnik**). No, tudi na našem Kumeni imamo takšno grobljo in domače ime **Grobelnik**. Drugo ime, ki opozarja na to, da je bil Kumen kamnit in težji za kmečko obdelavo, je ime **Skrbinjek**, ki pride od škrbine. Pravilno bi se torej moralo pisati ime **kmeta**, ki je dobil takšno kamnito, strmo škrbino, **Skrbinjek**. Toda nemški zapisovalec pač ni našel velikega Š in je kratkomalo zapisal S. Še najbolj pa nas prepričuje, da bi moral biti naš Kumen zares **KAMEN**, del vrha v tem planinskem masivu, ki mu še danes pravimo **Kamenitec**. Kamen in Kamenitec sta si torej v sorodu in tako zlahka vidimo, da je Kumen samo narečna oblika, narobe zapisana v nemški listini.

Za **Kurjo** vas ni potrebna daljša razlaga. V vseh krajih v Sloveniji so manjšim zaselkom, kjer se je stiskalo samo nekaj hiš na kupu kot piščeta okrog svoje kocke, rekali Kurja vas. To je v bistvu zaničljiv in porogljiv vzdevek vaščanom, ki so začeli graditi svoje hiše. Teh hiš je bilo premalo za celo vas, no, za Kurjo vas pa jih je bilo dovolj. Kot protiutež Kurji vasi se je potem našlo še ime **Petelinja vas**, ki ima podoben pomen.

Med manjšimi zaselki znotraj Lovrenca imamo še nekaj imen, ki jih moramo pojasniti. Med prvimi naj omenim **Pušo**, ki je ob nekdanjem samostanskem posestvu bila prvi večji zaselek z lesenimi hišami. Puša pomeni puščo, kraj, ki je bil nekoč pust, zara-

ščen, pa so ga morali skrčiti, požgati gozd, zravnati rušo in odstraniti grmičevje, da so lahko naredili polja in postavili domove. **Radigunda** je preprosto dobila svoje ime po cerkvi in svetnici, kateri je cerkev posvečena. **Vuhred** je ime za klanec proti Slepnici, beseda sama pa pride iz koroškega in pomeni mračen, z gozdom porasel svet v grapi. **Fokovo** je dobilo svoje ime po nekdanjem lastniku kmetije, pisal se je namreč Fuoco (Fuoko). Zgornji in Spodnji trg sta preprosti oznaki za ožji Lovrenc, ki ga je klanec na sredi trga delil na dva dela. Spodnji trg pa se je ločil od gornjega tudi zato, ker so se tukaj pred sto leti v glavnem zbrali lovrenški »purgarji«, ki so se bojevali za svoje trške pravice. Po njihovi zaslugi je tukaj nastalo občinsko poslopje, pozneje še šola in pošta, hkrati pa tudi križna cerkev, za katero so največ prispevali tržani sami. Naselje **Gaj** je mlado, ime pa je dobilo po lepem gozdu, ki je rasel na pobočju, kjer so danes delavske hiše in sadovnjaki. Gaja danes ni več, ker so ga posekali, ime pa je ostalo.

Seveda je še med krajevnimi imeni mnogo takih, ki označujejo manjše kraje. Mnogo starih oznak se je izgubilo in zamenjala so jih nova imena. Ljudje so pač poimenovali svoje njive, svoje pašnike, »kočče«, »razpotja«, kolovoze, hribe in vse, kar so videli v svoji neposredni okolici, s katero so imeli vsak dan opraviti.

Preostane nam še, da pojasnimo dvoje imen za dva večja planinska vrhova. Nekateri vrhovi so namreč dobili ime tudi po lastniku kmetije, kot na primer **Lamprehtov** ali **Kasjakov** vrh, večji pa so vselej imeli skupno ime. Med takimi je najprej **Drtičnik**. Že prej, ko smo pojasnili, zakaj bi morali Kumeni pravilno reči **Kamen**, smo dejali, da je Kumen kamnit, strm, vlažen in manj sončen. Na vrhu Kumena pa je vrh **Drtičnik**. Ker je bila strmina večja, so ob nalivih potoki bolj **drli** po kolovozih in grapah, odnašali zemljo in delali **drtime**. Na vrhu teh drtin pa je seveda še vrh, ki je dobil zaradi njih ime **Drtičnik**. Nekaj podobnega je s **Plešičem**, ki je bil svoj čas od Planinke do jezer in Peska bolj gol. Tukaj so se pasle velike črede živine, žvajge so jim pravili. Medtem ko je bil vrh nad **Vrelenkom** bolj travnat in položen in so mu naredili vzdevek **Planinka**, je bil nasprotni vrh, ki zapira Radoljsko dolino proti jugozahodu, gol, plešast. Zato je dobil ime **Plešič**, podobno kot so Urški gori na drugi strani Mislinjske doline rekali **Plešivec**.

Tako smo torej pojasnili nastanek vseh pomembnejših krajevnih imen v Radoljski dolini, pa še imen planinskih vrhov in potočkov. Pri vseh ostalih manj pomembnih imenih navadno naletimo na ime lastnika bližnje kmetije ali pa na poimenovanje, ki se nanaša na kak rob, njivo, planjavo ali pašnik in so jim domačini tam blizu dali svoje ime. Pri krajevnih imenih in imenih vrhov, potočkov, planin in dolinic moramo vselej paziti, da vsebine za ime ne iščemo v imenu samem, ampak da primerjamo z okolico in skušamo tako dognati, zakaj so naši predniki dali temu kraju takšno, drugemu pa spet drugačno ime.

Rodbinska imena

NAJSTAREJŠA RODBINSKA IMENA V RADOLJSKI DOLINI

Kadar na splošno govorimo o imenih, moramo vedeti, da se naši predniki niso pisali tako kot mi danes, ko nas že pri rojstvu vpišejo z imenom in priimkom v rojstno knjigo. Naši predniki so bili podložniki samostana in grofov, torej tlačani. Ko so Franki podjarmili naše slovenske prednike, so jim vzeli tudi staro vero v bogove, v katere so nekoč verovali. Pokristjanjevanje Slovencev pa je povzročilo še druge posledice za naše prednike. Kot tlačani v novem, frankovskem fevdalnem redu, so poleg nekdanje svobode začeli izgubljeni tudi svoja stara slovenska imena. Vsakega novorojenca so poslej krstili na ime kakšnega svetnika ali svetnice. Pri tem moramo vedeti, da so rojstna in birmanska imena igrala pomembno vlogo pri dajanju imen mladim ljudem. Človek je pogosto po imenu svojega svetnika dobil tudi njegov poklic v življenju. Naši tlačanski predniki seveda niso dobivali enakih imen kot otroci v graščinah in premožnejši ljudje v prvih mestih. Premožnejši ljudje so dajali svojim otrokom imena po svetnikih, ki so bili misleci, modrijani, učenjaki, kralji, filozofi. Tlačanski otroci pa so navadno dobivali imena po tistih svetnikih, ki so bili preprosti kmetje, rokodelci, pastirji in sploh revnejši ljudje. Tudi pri prvotnih lovrenških imenih naletimo najpogosteje na imena svetnikov, ki so bili kmečke ali rokodelske krvi.

V srednjem veku tlačan ni imel drugega imena, razen tistega, ki ga je dobil v cerkvi. Tlačanov dolgo časa tudi niso vpisovali v knjige, saj so jih šteli za manjvredne ljudi, ki imajo samo to dolžnost, da garajo za svojo gospodo. S tlačanskim kmetom je gospodaril njegov cerkveni ali zemljiški gospod, graščak. Dajal mu je zemljo v obdelavo, izterjeval desetino in tlako in zahteval od njega davščine v pridelkih in denarju. Tako se je godilo tudi našim slovenskim prednikom v Radoljski dolini. Zemljo so dobili od samostana ali graščine in na njej so živeli kot podložniki. Veliki zemljiški posestniki so si jih lastili tako, kot si lastimo zemljo in vse drugo. Podložni kmet se ni smel po svoji volji preseliti drugam niti se ni mogel poročiti brez dovoljenja. S kmečkimi »dušami« je gospodarila srednjeveška gospoda, lahko jih je tudi prodala in menjavala med seboj. Podložni kmet je imel samo tedaj pravico do obdelovanja zemlje, če je odrajoval desetino in druge dajatve samostanu in graščini, sicer pa so ga lahko vsak čas spodili, prodali, vtaknili v vojaško suknjo ali še kako drugače kaznovali. Kdor je bil lastnik zemlje, je smel v vsakem pogledu zapovedovati svojim podložnikom in imel jih je tudi pravico soditi in obsoditi na razne kazni. V srednjem veku so poznali različne kazni, kot na primer šibanje, postavitve na sramotilni kamen (»Pranger«), rezanje ušes, jezikov in drugih udov, pač tako, kakor se je podložnik pregrešil proti lastnini in ugledu svojega gospoča.

Med lovrenškimi imeni je zelo razširjen priimek **Osvald**, ki je dejansko nemško zapisani **Ozbold**. Od Gregorja pridejo tudi nemško zapisani priimki **Gregl**, **Grögl** in **Gregetz**. V slovenski obliki pa so se ohranili priimki **Gregor**, **Gregorc** in **Gregorič**. Sv. Dominik je botroval priimkom **Minč**, **Minek** in sv. Martin priimku **Tinče** in **Martine**, **Martinček**. Od sv. Miklavža pridejo priimki **Klavž**, **Klavžer** in **Miklavžič**.

Pod vplivom nemščine, ki je proti koncu srednjega veka čedalje bolj prodirala, so prodirala tudi nemška imena svetnikov. Vendar smemo tudi ta krstna imena šteti med starejša. Med takimi priimki imamo: **Sajfrid** od Siegfrieda, **Friedl** in **Fridrih** od Friedericha, **Bernhart** od Bernarda, ki so ga pisali tudi Bernardus in je od tu najbrž tudi naš **Pernaussl** (Bernaus), in tudi krstno ime **Rudolf**, ki ga je dobil naseljence na Rudolfovem. Primki **Žibolt**, spačeno tudi **Šivolt**, **Žibret** in tudi **Žibreht**, imajo svoj izvor pri Gilbertu. **Zep**, **Sep** in **Sepl** imajo svoj izvor pri Jožefu. **Kazjan** in **Kacjan** prideta od Kazimira (Kacijana).

Med najstarejšimi imeni, seveda že bolj proti koncu, imamo tudi priimke, ki izvirajo iz ženskih krstnih imen. Tako pridejo od Marije potomci z imenom **Marič** in **Maričnik**, od Barbare pa **Barbej** in **Barbič**. Med bolj poznimi imeni je Slavičevo, kjer je gospodaril **Slavič**, ki je pač bil Slavkov potomec.

To so vsa krstna imena v naši dolini, ki so še ohranjena na kmetijah oziroma v matičnih knjigah. Gotovo jih je bilo več, še več. Upoštevati moramo, da so tudi Radoljsko dolino močno prizadeli kuga in razne druge epidemije, ki so redčile prve naseljence. Tako so nekatera krstna imena tudi povsem izumrla. Vendar pa že pregled naštetih priimkov, ki so se v glavnem ohranili do danes, prav lepo kaže, kako močna je bila prvotna naselitev koroških priseljencev v naši dolini. Kakor vidimo, med njimi ni nobenih tujcev, ampak so v večini slovenski, koroški kmetje. Prav pregled priimkov iz krstnih imen in nazivi prvih kmetij kažejo, da temeljev za današnji Lovrenc in ostala naselja ni položil nihče drug kot koroški, slovenski kmet. O tem se bomo še bolje prepričali, ko bomo pregledali še ostale priimke iz 13., 14. in 15. stoletja, ko se je v našo dolino priselilo še več kmetov s Koroške. Tedaj so tudi mnoga krstna imena izginila, ker so se začeli naseljenci drugače imenovati. Kako se je to zgodilo, pa si bomo ogledali v naslednjem poglavju.

KOROŠKA LEDINSKA NASELITEV

V razvoju kmečke naselitve se v razvitem srednjem veku pojavijo za krstnimi imeni tudi imena oziroma priimki, ki nimajo več svojega izvora pri svetnikih. Graščine in cerkev so širili svojo posest in pridobivali novo plodno zemljo tako, da so jo oddajali v najem novim podložnikom. V Radoljski dolini zasledimo močno kolonizacijo že v 13. stoletju, se pravi nekaj desetletij zatem, ko so pozidali prvo samostansko cerkev in poslopje. Tedaj prihajajo v našo dolino novi naseljenci, ki na vse strani požigajo gozdove, rujejo kamenje in panje, da bi s pepelom pognojili zemljo za nove njive in travnike. O načinu kmečkega gospodarjenja v tem času bomo spregovorili v posebnem poglavju, tukaj nas najprej zanima, kako so z novimi površinami nastajala imena novih kmetij. Priimkov za kmete si namreč naše predniki niso izmišljali na pamet, kot mnogi danes površno mislijo. Življenje na zemlji je bilo vse prej kot rožnato, da bi pesnili nova imena. Zato tudi ne moremo pomena za posamezne priimke ugotavljati samo tako, da vzamemo besedo in raziskujemo njen pomen. Z golim jezikoslovjem namreč ne pojasnimo novih priimkov, če ne povežemo njihovega nastajanja z gospodarskimi razmerami.

Novi priimki, ki sledijo za krstnimi imeni, nam poleg zunanjih oznak spregovorijo tudi o takratnih odnosih med ljudmi v naši dolini. Pokažejo nam razločke in tudi nasprotja ob naseljevanju zemlje. Naselitev za prvimi kmečkimi podložniki, ki so že nosili krstna imena, po katerih so dobile svoje nazive tudi kmetije, je bila po vrstnem redu druga; imenujemo jo ledinsko, imena pa, ki so ob tem nastajala, so bila **ledinska imena**.

Kaj pomenita ledinska naselitev in ledinsko ime? Najbolj zgovorno bomo to razložili, če vzamemo priimek **Ledinek**. To ime najdemo povsod na Slovenskem in tudi v naši dolini, pomeni pa, da je neki naseljence, ki se je poprej imenoval bodisi Luka, Mohor, Blaž, Pavel ali Marko, dobil v najem ledino. Mnogi naseljenci, ki so imeli poprej kot hlapci samo krstna imena, dobijo ob razdelitvi ledin nove priimke. Po dosedanjih raziskavah smemo sklepati, da so v naši dolini dobili kmetije najprej samostanski hlapci in dekle. Zato so se tudi še na njihovih kmetijah ohranila krstna imena. Novi priseljenci, ki so jim kmalu sledili iz Koroške, pa so dobivali priimke po vrsti zemlje, ki so jo dobili. Mednje pa so kmalu prišli tudi naseljenci s prejšnjimi krstnimi imeni, tako da krstna imena čedalje bolj izginevajo, uveljavljajo pa se ledinska.

Kot smo rekli, je dobil podložnik, ki je dobil v obdelavo ledino, se pravi še nepreoran svet, po tej ledini ime: **Ledinek**. V naši dolini zasledimo to ime najprej na Puši (Ladejenk), se pravi blizu cerkve in samostana. Zaradi različne narečne govorice in poznejše pisave v gotici (Ladinig) je prišlo pozneje še do različnih inačic tega priimka. V naši dolini je bilo zelo v navadi, da so končnice -njek (npr. Trnjek) spreminjali v -jenk (Trjenk). Tako je prišlo tudi iz priimka **Ledinek** do **Ledinjeka** in **Ladejenka**. V pisavi pa so se uveljavile tudi inačice: **Ladinik**, **Ledinik** in **Ladinjek**.

Prav po ledini in **Ledineku**, ki najbolj nazorno kažeta, kako sta graščina in cerkev delili zemljo svojim podložnikom, imenujemo vsa podobna imena, ki se nanašajo na zemljo: **ledinska imena**.

V naši dolini tudi pri ledinskih imenih zasledimo značilne koroške končnice, kar vsekakor pomeni, da so tudi novi priseljenci z ledinskimi imeni prišli s Koroške.

Naseljenci, ki so si sredi gozdov izkrcili nove ledine, seveda

niso dobili vsi po vrsti priimka **Ledinek**. Pravzaprav tedaj še sploh ni šlo za priimek, ampak za vzdevek, ker o podložnikih nihče ni vodil drugih knjig, razen tistih, v katerih so bile zapisane njihove dajatve cerkvi in graščini. Te knjige so se imenovale urbarji in v njih je bilo natančno določeno, koliko teh in onih pridelkov mora **Ledinek** odrajtati vsako leto za najemnico svoje ledine. Sprva so bile dajatve pretežno v pridelkih in tlaki, ki so jo morali podložniki opraviti na samostanskem in graščinskem posestvu. Šele pozneje začnejo fevdalci od podložnikov izterjevati tudi davek v denarju, posebno v obliki mitnin, cestnin in mostnin. Z določitvijo vseh vrst davkov pa je bilo treba seveda tiste, ki so dobili v najem ledine, razločevati med seboj. Samo zaradi davkov so bila njihova imena tudi popisana v urbarjih. Drugih matičnih knjig takrat nihče ni vodil. Nihče ni vedel, koliko ljudi živi na tej ali oni kmetiji, kako je vsem ime, ker je bilo glavno samo to, koliko mora hiša z vzdevkom **Ledinek** na leto odrajtati davčin v pridelkih, delu in denarju. Točna evidenca nad podložniki je bila vpeljana šele nekaj stoletij pozneje.

Če smo že pojasnili, kako je nastalo ime **Ledinek**, bomo sedaj tudi lažje razumeli, kako so nastajala ostala imena v naši dolini. Pri tem bomo skušali nastanek teh ledinskih imen prikazati čimbolj po vrstnem redu, kakor so kmetije nastajale. Že pri krstnih imenih smo se srečali s priimkom **Škrbinjek**. Kmet, ki je dobil zemljo tako visoko kot naš **Skrbejenk**, je moral pošteno požigati, krčiti in redčiti gozd, puliti panje in pečine na strmih pobočju **Kumena** (Kamena), da je prišel do obdelovalne zemlje. Takemu kamnitemu, škrbastemu svetu so sosedje rekali **škrbina**. Zato se je tudi kmet na tej škrbini začel imenovati **Škrbinjek**. Ker pa v nemški pisavi nimajo črke Š, so stvar poenostavili tako, da so pisali **Skrbinjek**. V ljudski govorici pa je potem nastalo še več inačic tega imena, kot na primer: **Skerbejenk** ali **Škerbejenk**. Priimek **Skrbinjek** se je pri nas ohranil, čeprav seveda ne na prvotni kmetiji, o čemer smo že govorili in o čemer bomo razpravljali drugič.

Na drugi strani v planini je moral sosed prav tako pošteno grobljati po svoji škrbini, da je naredil primerno grobljo za oranje in setev. (Od grobljanja in groblje pride tudi beseda **grob**, ki pomeni zrahljano zemljo.) Kmet, ki mu je uspelo izkopati takšno grobljo, je dobil vzdevek **Grobelnik**. Ime je še danes ohranjeno, ker se tako reče kmetiji na **Kumenu**, pa tudi potomci prvih **Grobelnikov** se še tako pišejo. Zaradi površne nemške pisave je pozneje prišlo iz tega priimka še do drugih oblik, kot na primer: **Grublnig**, **Grubenk**, **Grubelnik**.

Kmet, ki je dobil zemljo pod **Grobelnikom** oziroma pod lesom (gozdom), se je začel imenovati **Podlese**. Iz tega priimka izvirajo potem še priimki: **Podlesnik** in **Podlisnik**. Slednje je narečna oblika, ker pri nas E pogosto spreminjajo v I. Tisti, ki je dobil ledino sredi lesa, je dobil priimek **Lesjak** pa tudi **Lesnik**. Ker je bilo pri nas skrajna več gozdov kot obdelovalne zemlje, se je razvilo še več podobnih imen, ki so povezana z gozdom. V gozdu je dobil svoje ime tudi **Gozdnik**, sredi goše pa **Gošnik**. Ker imamo za gozd še več izrazov, so lahko nastala tudi imena: **Šumej**, **Šumer** in **Šumar** iz šume, ter priimki **Hostnik**, **Hostnikar** in **Hostec** iz hoste. Pri tem naj opozorim, da je priimek **Žumer** dejansko nastal iz imena **Šumar**, priimek **Hastec** pa iz **Hostec**. Do napak je prišlo zaradi slabe pisave in napačnih domnev, kako naj se nemško pisani priimki izgovarjajo. Seveda s tem še ni izčrpano vse poimenovanje, ki se nanaša na gozd. Kjer je bilo mnogo hoj (jelk), je dobil zemljo **Hojnik**, pod njim pa **Podhojnik**. Pri smrekah sta si uredila svoji kmetiji **Smrečnik** in **Smrekar**. Če so bila tla močvirna in je na takšni zemlji raslo precej lapuha, je tudi kmet dobil ime **Lapuh**. Tam, kjer je raslo mnogo praproti, pa se je naselil **Praprotnik** ali **Prapertnik**. Tam, kjer se je naselil **Srabotnik**, je gotovo raslo mnogo srobot. Poleg **Srabotnika** najdemo potem še drugačno pisavo tega priimka, kot na primer krajše **Srabot** in daljše **Srebotnik** in **Srebotnjak**. In tako so nastajala imena tudi po drugih vrstah dreves. Če je na ledini bilo več dreves enake vrste, se je tudi najemnika oprijelo ime po teh drevesih. Tako je nastal pri lipah priimek **Lipnik**, pri javorih **Javornik**, pri borih **Borovnik**, ki so ga napačno pisali tudi **Vorovnik**; pri brezah pa **Breznik**, **Brezočnik** in **Brezovnik**. Ledina s hrasti je pripadala **Hrastniku**, z jelšami **Jevšniku** oziroma narečno **Javšniku** in **Jevšenjaku**. Kjer so rasli jeseni, se je udomačil **Jeseničnik**. Kdor si je zasadil hruške vobovnice, je dobil vzdevek **Vobovnik**, kdor pa lobnice, je dobil ime **Lobnik**. Pri tepkah se je rodil vzdevek **Tepej**, pri koroških črešnjah pa **Črešnik** oziroma tudi **Črešnar** in **Črešner**. Kdor je na svoji ledini uredil sadovnjak, ki je bil večji od drugih, je dobil vzdevek **Sadovnik**.

To bi bila torej ledinska imena v naši dolini, ki se nanašajo na gozd in gozdno drevje. Pri imenih, ki pomenijo rastline, gre že za manjše kmete. Kdor je dobil hoje in je postal **Hojnik**, je bil vsekakor na boljšem kot tisti, ki je našel ledino v koprivah. Tako pa se je godilo **Koprivniku** ali **Koprivnikarju**. Laže je bilo tistemu, ki je gojil buče, **kurbuse**, in je zaradi njih postal **Kurbus**. Zato pa je imel spet mnogo dela z grmovjem in trnjem ob **Radoljni** kmet **Trjenk**, preden ga je razredčil in očistil z njiv. Priimek **Trjenk** pride od trnja in je narobe zasukan **Trnjek**. V stari knjigi še preberemo, da se je pisal **Ternik**. S plevelom na svoji ledini se je dajal **Plevnik**. Ker pa ga je treba opleti, so se s tem ukvarjali tudi pri **Oplivniku** oziroma **Oplevniku** in **Oplivnikarju**.

Še sedanja ledinska imena, ki izhajajo od gozda, drevja in rastlin, kažejo na razlike v zemlji in njeni posesti. Ledinska imena, ki označujejo položaj kmetije, to še bolj nazorno pokažejo. Mnogo laže je bilo kmetu na slemenu, kjer je postal **Slemenik** oziroma **Slemenjak**, kot pa onemu v globeli, ki je dobil zaradi nje ime **Globevnik** ali **Globokar**. Dobro je bilo tudi tistemu, ki se je naselil na vrhu in je postal **Vrhnjak**, prav tako pa tudi tistemu, ki je bil še više od njega in se je imenoval **Višner**. Čeprav nista živela najbolje, pa je bilo vendarle laže kot na tisti ledini, kjer je voda odnašala plazove, zaradi plazov pa je imel skrbi **Plaznik** oziroma

Plazovnik. Mogoče ni imel toliko plazov, vendar pa je živel na strmih rebri kmet **Rebernik.** Na znane koroške karnice, dober in sončen svet, nas spominja naš **Karničnik** na Rdečem bregu. Karničnike pa najdemo svojčas tudi na Lakožičevem in še drugod. V naši dolini je tudi precej vode, potokov, močvirij in mlak. Ledine z mlakami je pač dobil **Mlačnik.** Ni pa bil sam, ker se je enako godilo tudi **Mlakarju.** Kjer je prav tako zamakalo zemljo in jo močilo, je dobil ledino **Močnik,** ki je dobil svojega sotrpina še v **Močivniku.** Ze pri imenu Recenjaka smo ugotovili, da gre za Rečnjak. O tem nas še bolj prepriča ime **Rečnik,** ki je podobnega izvora. Na lužah je bilo težko orati, to pa je doletelo **Luženca, Lužnika in Lužarja.** Naj pripomnim, da je priimek **Lužnik** nemško pisani **Lužnik, Lušenc** pa **Luženc.** Pomota je nastala, ker gotica nima črke Z in jo je pisar nadomestil s črko Š. Ob vodi sta se naselila tudi **Vodenik in Vodovnik.**

Težave, ki so jih imeli naseljenci s svojimi ledinami, se kažejo tudi pri drugih priimkih iz ledinske naselitve. V višinah so se naselili naseljenci, ki so dobili vzdevke: **Goršak** (gora), **Gornik, Gorjak, Gorenjak, Goričan, Gornjak in Gornež.** Tukaj je treba pripomniti, da je priimek **Garneš** napačno zapisan zaradi nesrečne črke Z, ki je gotica nima in jo je nemški pisar nadomestil s črko Š. Prav gotovo takrat še niso poznali »garna« in predilnic, zato je pravilno samo **Gornež.** Na griču je začel s kmetijo tudi **Gričnik,** na holmu pa **Holmer,** ki so ga pri nas prekrstili v Homerja. Vsekakor pa naš Homer ni bil grški pesnik, ampak je njegovo ime nastalo po holmu na Rdečem bregu, kot je npr. nastalo tudi krajevno ime **Holmec** ali pa **Homec.** Najbrž bi se moral tudi naš Homer pisati **Homec,** pa je nemški zapisovalec pod vplivom svojega spolnika »der« spremenil zadnjo črko v R. Na dobo je dobil ledino **Dobnik.** Opozorim naj, da to ime ne izvira iz časa, dobe, ampak od doba, hriba, kot na primer tudi krajevna imena **Dob** pri Ljubljani, ali pa **Dober dob.** Na osojni strani hriba je dobil ledino **Osonker** oziroma **Osonkar,** za njim pa še **Osojnik in Osovnikar,** ker sta imela enako lego. Kjer so bile riže in rake (drče), sta se naselila **Rižnik in Rižner,** poleg njiju pa **Rak in Rakovnik.** Raka je danes manj znan izraz za žleb, korito, drčo. Na zamočvirjeni, kisli ledini, na tako imenovanih kisovcih, je začel obdelovati zemljo **Kisovnik.** Kjer je bila zemlja boljša in primerna za oranje, po lovrenško tudi »aranje«, so nastali vzdevki **Ornik, Orčnik in Arčnik.** Kdor si je nasadil hruške, naše gruške, se ga je prijelo ime **Grušnik** ali pa **Grušovnik.** Na rebri oziroma na razberju se je naselil **Razbernik.** Na robovih, kot na primer na robu pod Breznikom, si je uredil kmetijo **Robnik.** Ker pa je bilo robov tudi še drugje dovolj, se je drugi naseljenec začel imenovati **Ropič,** oziroma bi se moral pravilno pisati **Robič,** pa se je tudi tukaj črka B v izgovorjavi spremenila v P.

V naši dolini so včasih krompirju rekali repica, kakor pravijo Korošci temu sadežu. Zaradi sajenja repice pa je nastalo tudi mnogo priimkov. Med prvimi je menda **Repuh,** ki kaže značilno koroško končnico -uh. Za njim pa so nastala še imena **Repič, skrajšani Rep in Repolusk.** Kdor si je zasadil pas repe na ledini, se ga je prijelo ime **Repas.** Prav verjetno je, da bi se moral naseljenec s poznejšim priimkom pisati **Rep** ali **Rak,** ne pa **Rek.** Pri tem velja opozoriti, da pride ime **Rak** in tudi **Rakovnik** od že omenjene rake, žleba, ne pa od rakov.

Nekaj imen je nastalo tudi zaradi lastnosti zemlje same. Kjer je na ledini režalo več zemlje kot trav in grmovja, je naseljenec dobil vzdevke **Zemljak,** njegovi potomci pa so postali **Zemljakiči.** Zaradi podobnih razlogov se je uveljavilo tudi ime **Zemljč.** Med zelo starimi ledinskimi imeni so tista, ki so nastala na Puši, se pravi na zaraščenem kraju, kjer je bila nekoč pušča oziroma puščava. Takšni priimki so **Pušnik, Pušnjak** in podaljšano pisani **Pušenjak.** Pri nas je bilo poleg pušč tudi precej kamenja in pečin, ki so jih morali naseljenci na svojih ledinah izruti iz zemlje. Kdor je imel pečine na svojem posestvu, je postal **Pečnik** in tudi **Pečovnik,** ali pa **Pečvavnik** v narečni govorici. Tisti, ki je dobil ledino za pečinami, se je začel imenovati **Zapečnik.** Če so nekateri postali **Goršaki in Gorniki,** ker so živeli na vrhu gore (hriba), je pod goro dobil ledino **Podgornik,** še bolj z dolaj od njega pa **Zdove.** Zgoraj na ravni se je naselil **Ravnik,** pa tudi **Ravnjak.** Na planjavi, oziroma naši planji, sta dobila prostor **Planšak** in tudi **Planšič.** Zaradi planinskega značaja naših kmetij je v naši dolini tudi zelo razširjeno ime **Planinšič,** ki so ga dobili tisti, ki so živeli na planini. Na sedlu, oziroma prevalu, kot je nastalo tudi ime **Prevalje,** je dobil ime tudi kmet **Prevalnik;** tako bi se namreč moral pravilno pisati naš **Prevolnik.** Podobno je tudi z imenom **Plošnik,** ki bi se pravilno moral pisati **Ploščnik,** ker izraz plosko tedaj še ni bil tako uveljavljen med preprostimi kmečkimi ljudmi, pač pa je ime prišlo od besede ploščato.

Pri Trjenku zasledimo v prejšnjem stoletju lastnika, ki se je pisal **Koper.** Razen njega pa so še podobna imena: **Kop, Kopič** in **Kopišnik.** Ime izvira od kopišč oziroma kop. Ledine, ki so jih dobili, so bile na kopastem svetu, tako kot je na primer nastala tudi Velika kopa oziroma Mala kopa na vrhu Pohorja. Kdor je imel dom pod kopami, v dolini, oziroma doli, je postal pri nas **Domadounik,** pozneje pa zaradi napačne pisave **Domadenik.** Ob poti si je postavil hišo **Napotnik,** ki seveda ni bil nikomur napoti, ampak je bil na poti. Kjer so se poti križale, so za naseljence našli vzdevke **Križnik, Križevnik** in tudi **Razpotnik,** ker je živel ob razpotju (križpotju). Pri nas se je to ime pod vplivom nemške pisave začelo pisati **Raspotnik.** Kjer je bilo ob poti prijetno zatišje (brez vode in mlak) na ledini, so naseljencu nadeli vzdevke **Počivavnik.** Huje pa je bilo, če se je bilo treba potiti v strmino, zato so takim naseljencem na strminah in na zapuščanih krajih sredi gozdov nadeli imena **Hudnik, Hudej** oziroma **Hudec.** Prav na zlo-djevem kraju je moral dobiti zemljo tudi **Zlodej.** Pri nas je bilo tudi mnogo jam, zaradi njih pa so dobili naseljenci v jamah vzdevke **Jamnik.** Iz Jamnika pa je menda zaradi površne pisave črke M nastal pozneje naš **Jaunik.** Najbolj je to razvidno, če pogledamo

ledino, ki je padala proti jami, njen lastnik pa bi se moral imenovati **Padajamnik,** pa je dobil v naši govorici vzdevke **Padajamnik.** Stara koroška vzdevka sta tudi **Omeučnik,** kot se je nekoč rekalo na sedanjem Karničnikovem, in pa **Otič.** Otič pride od hotiča, se pravi laza, ki je bil obraščen z gozdom, Omeučnik pa od omelce (omelo), se pravi ometanja, ker je moral naseljenec ometi panje, grmovje in drevje s svoje ledine. Mnogo bolj jasna so imena **Logar,** tudi **Loger** in pa **Lazar in Laznik** (narobe je Lasnik). Naseljenci s temi imeni so živeli sredi loga oziroma laza. Na brabinah, se pravi grudastem, nagrbančenem svetu, se je naselil naš **Braber,** ki so ga pisali tudi **Vraber.** Gotovo si je uredil na svoji ledini dober zeljnik naseljenec, ki je dobil vzdevke **Kapos.** To ime izvira iz staroslovanskega besedišča, saj na jugu še danes pravijo zelju kupus, vzhodni Slovani pa kapusta. Kdor se je ukvarjal s sajenjem kurbusov, buč, je postal poleg Kurbusa tudi **Bučak.** Vsekakor pa je to ime poznejšega datuma, ker ima bolj značilno štajersko končnico. Podobno je tudi z imenom **Dolinšek,** ki je prišel s štajerske doline. Kot je razvideti iz knjig, je dobil Kurbusovo, prišel pa je šele v prejšnjem stoletju. Pri nas so sicer zelo redka imena s štajersko končnico -šek. Med takimi najdemo priimek **Podrepšek,** ki je priseljenec s štajerske strani; ime pa pomeni, da je bila njegova domačija pod repo. Z ozirom je menda imel največ sreče **Ozimič,** ker je tudi dobil takšno ime. Deže so zaobljene na sodu, prav tako zaobljena pa je tudi ledina pri **Dešnjiku,** ki so ga gotovo imenovali pravilno **Dežnik,** pa je v nemški pisavi izgubil črko Z, ki se je spremenila v Š. Gnido zemlje v planini, kjer je zaradi višine bilo malo pridelka, je dobil **Gnidec,** iz katerega je nastal naš **Gnidec.** Kdor je imel opravka z mercami in vrečami (kot mera pridelka!) je bil lahko tudi mlinar. Od tu pa izvirajo naši priimki **Merčnik in Mernik** in pa **Vrečko** oziroma **Verčko.** Naš **Meršnik** je sicer novejši ime v dolini, ker se je pozno priselil, vsekakor pa si je bil vsaj glede dela soroden z našim starim **Merčnikom.** Priimek **Vrečko** so v pisavi spreminjali v **Vrečur** in tudi **Vračko.** Z moko in kruhom, najbolj pa z dobro krušno pečjo se je uveljavil **Krušnik.** Podobno pa je bilo tudi s **Hlebom** in njegovimi potomci **Hlebiči.** Na hribu s tremi glavami oziroma kopami se je naselil naš **Trglavčnik.** Ime spominja na Triglav. Od koder se je daleč in lepo videlo, je dobil naseljenec vzdevke **Videčnik.** Ker so pri nas Vidu rekali Videj, torej ni verjetno, da bi prišlo ime **Videčnik** od Vida.

Če se še enkrat povrnemo k našemu Kumenu in Kamenitecu, potem najdemo tudi pri naseljencih imena, ki spominjajo na kamen. Takšni priimki so **Kamenik** in tudi **Kompoš** oziroma **Kumpuš.** Zadnji dve imeni najlaže razumemo, če primerjamo krajevno ime **Kompolje,** ki pomeni kamnito polje oziroma polje s precej kamenja. Med starimi koroškimi besedami najdemo tudi **kač.** Kač pomeni grmičevje, mlaj, gosto zaraščen gozd. Pomanjševalnica za kač je **kačež** oziroma v naši govorici **kočež.** To je torej laz sredi gostega košovja. Pri nas so imena, ki spominjajo na kače in kačeže. Takšno je na primer ime **Kačič,** pa tudi **Kačajner.** Kdor se je naselil doli pod klačem, je postal **Kačedovnik.** Od tu pa tudi izvira popačeno zapisano ime v gotici **Skacedovnik** in tudi **Kacajner.** Laže je razumeti, da je bilo tam, kjer je ležala ledina v senci, v hladu in kjer je naseljence zeblo, domovanje **Hladeja in Hladnika** in po koroško imenovanega **Zebeja.** Ime **Zebej** je bilo pravilno zapisano tudi v gotici, pozneje pa so najbrž mislili, da je treba Z izgovarjati kot C, in je tako nastal naš **Cebej.** Manj razumljivo je, od kod izvirata priimka **Strdin** in **Podržavnik,** ker imata lahko različne pomeni. Glede na to, da se našim ledinskim naseljencem nista cedila strd in mleko, smemo sklepati, da priimek **Strdin** ne prihaja od strdi oziroma medu. Prav gotovo je naseljencu na njegovi ledini šlo skrajja »s trda«, se pravi trdo in težko in je zato postal **Strdin.** **Podržavnik** seveda ni bil podržavljen, ker se takrat država s tem še ni ukvarjala; ta pravica je pripadala fevdalcem. Verjetno je, da je bilo treba pri tej hiši kaj podpirati, da se je pridržalo oziroma podržalo, da ni vsega odneslo. Zato je tudi lastnik take kmetije na ledini dobil vzdevke **Podržavnik.** Priimek **Hodnik** je brzčas narobe zapisani **Hudnik.** Kjer so bili klanci, je nastal **Klančnik.** Imeni **Založnik** in **Zaplotnik** že sami po sebi povesta, da je živel prvi naseljenec za logom, drugi pa za plotom, ki je bil bodisi živ plot, ali pa si ga je sam naredil.

S tem smo torej pregledali vsa imena iz ledinske naselitve v Lovrencu, na Kumenu, Recenjaku, Rdečem bregu, v Puščavi, Ruti in na Činžatu. Prav gotovo so to imena iz najstarejše ledinske naselitve pri nas. Seveda je mogoče, da so nekateri priseljenci prinesli ledinska imena že s seboj. Vsekakor pa so v večini ta imena nastala pri nas, na kar nas spominjajo še danes imena kmetij. Ledinska naselitve se je v naši dolini začela od 13. stoletja dalje in se je zaključila v glavnem že v 15. stoletju. Lovrenc je namreč že v 13. stoletju dobil tržne pravice, podobno kot Šentpavel na Koroškem, kar pomeni, da je bil že takrat precej na gosto naseljen. Najboljša zemlja je bila že razdeljena med priseljence, katerih imena smo pravkar obravnavali. Kakor vidimo, najdemo tudi v ledinski naselitvi značilne koroške končnice, kar pomeni, da so priseljenci, ki so dobivali nove ledine, prišli s Koroške. Med njimi ne najdemo nobenih nemških imen. Poimenovanje kmetij v naši dolini so torej izvedli slovenski koroški kmetje. Nemška imena, o katerih bomo spregovorili pozneje, se pojavijo šele od 15. stoletja dalje in so tudi zelo redka.

Z ledinsko naselitvijo je bila naša dolina v glavnem že posekana, posamezne kmetije so se vgnezdile po vsem Rdečem bregu, Činžatu, Recenjaku, Puščavi, Kurji vasi, Puši, Radigundi in Kumenu. Ze med ledinskimi imeni najdemo taka, ki kažejo, da nekaterim naseljencem ni šlo najbolje, da so dobivali lužasto, mokro, kamnito, razdrto, rižasto, plazovito, strmo in kislo zemljo. Najslabše pa se je godilo tistim naseljencem, ki so prišli bolj pozno. Dobili so najslabšo zemljo v strminah. Tudi med njimi spet najdemo Korošce. Prav imena teh naseljencev si bomo ogledali v naslednjem poglavju.

Gozdno gospodarstvo Maribor

Z GOZDNIMI OBRATI

Ruše, Lovrenc na Pohorju, Podvelka, Ožbalt, Maribor, Reka-Pohorje, Ptuj, Ormož, Slovenska Bistrica in Oplotnica

OBRATOM ZA GRADNJE

OBRATOM ZA UREJANJE GOZDOV in

OBRATOM ZA LOV IN RIBOLOV

ureja, neguje, vzgaja in gospodari z gozdovi SLP ter z gozdovi v državljanski lastnini, samostojno gradi gozdne komunikacije in gozdarske stavbe, goji divjad ter izvaja lovski in ribolovni turizem.

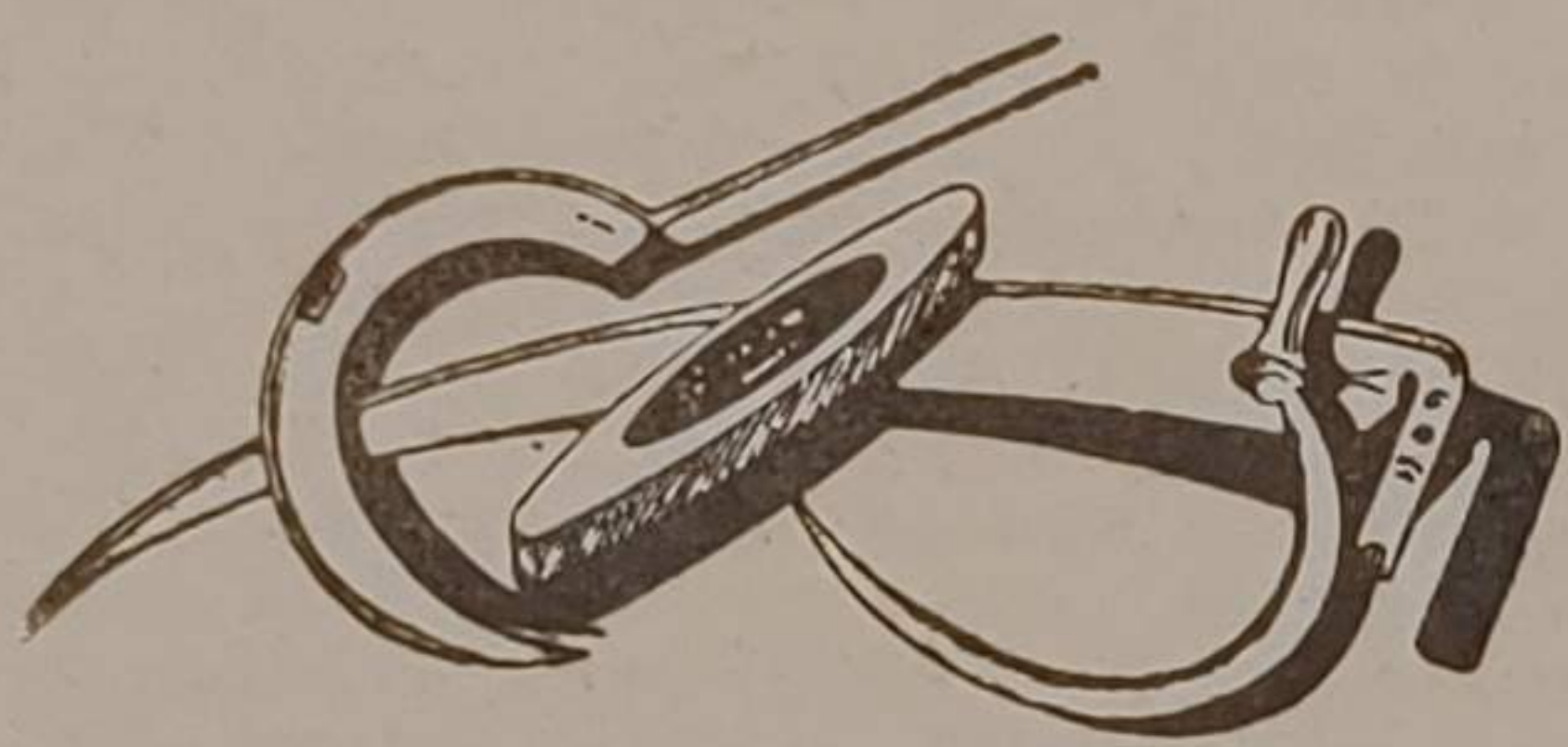
Kmetijska zadruga Lovrenc na Pohorju

- lastna proizvodnja na ekonomiji
- klavnica in mesarija
- trgovina z reprodukcijskim materialom
- odkup in prodaja kmetijskih pridelkov in gozdnih sadežev
- mizarska delavnica
- kino

TOVARNA KOS IN SRPOV

Lovrenc na Pohorju

- proizvaja kose in srpe ter drugo kovano orodje najboljše kvalitete
- 80-letna tradicija v proizvodnji
- prodaja na domačem in tujem tržišču

ŠTEFAN PLANCUTIČ

Gostilna in pension

„Jelen“

- alkoholne in brezalkoholne pijače
- domača kuhinja in specialitete na žaru
- sobe za tujce s tekočo toplo in mrzlo vodo
- prostori za družabne prireditve in ples

Priporočam se za vaš cenjeni obisk!

ROVTARSKA NASELITEV IN ROVTARSKA IMENA

Rovtarska naselitev pade v naši dolini v konec 15. in v sredo 16. stoletja. V tem razdobju je bilo narejenih še nekaj posek in manjših kmetij. Ze ob krajevnem imenu Ruta smo pojasnili, da pomenijo Ruta, Rovte in Rut takšen kraj, ki je prišel zadnji na vrsto za naselitev. V srednjem veku, ko še ni bilo razvite obrti in industrije, je bila najpomembnejša panoga kmetijstvo. Gozd takrat ni imel še nobene cene, zato so lastniki velikih posestev še naprej dovoljevali, da so naseljenci požigali les in si urejali nove kmetije. Kot pa smo že rekli, je naposled zemlje zmanjkalo in ostali so samo še strmi robovi in poseke. Naselitev na slabši, rovtarski zemlji, imenujemo **rovtarsko naselitev**, imena, ki ob tej naselitvi nastajajo pa **rovtarska imena**. Najbolj značilno krajevno ime za rovtarsko naselitev v naši dolini je naša Ruta. Seveda pa so se rovtarji, kot so imenovali zapoznele priseljence, naseljevali še povsod tam, kjer je bilo kaj prostora. Najbolj značilen priimek iz tega časa so dobili naseljenci, ki imajo še danes svoje potomce in se pišejo **Rutar**, **Rutovnik** in **Rotovnik**.

Da je bila rovtarska naselitev zadnja in torej pozna, pove tudi priimek **Poznič**. Prišel je pač pozno, ko so sosedje že orali na svojih njivah in imeli urejeno gospodarstvo. V govorici se je nato Poznič spremenil še v **Požiča**. Kdor je pozno prišel, je dobil kanček oziroma konček zemlje kot naš **Konec**. Tisto, kar je še ostalo »iberžno«, kot pravimo v narečju, je dobil naseljenec z novim priimkom **Iberžnik**. Takšna ledina se je dobila še kje na kraju drugih kmetij in zato je tudi naseljenec dobil priimek **Krajnik**. Nekaj malega zemlje je še pobral naš **Pobirk**. Majhen »čink« ledine je dobil tudi **Čink**, ki pa so ga po nemško zapisali Zink, izgovarjali pa **Cink**. Pod Grobelnikom je še postregel nekaj zemlje nad Radoljno **Strgar**. Više nad njim je v strmini naredil svojo hišo **Stoderžnik**, ki se bi moral pravilno pisati Studeržnik, ker je iz njegove strmine izviralo cel kup studencev oziroma studer, kot se je reklo v narečni govorici. Nad Radoljno je bil polég Jakopiča še griček, ki ga je lahko dobil **Gričej**. Iz tega imena so nemški pisarji naredili pravo čudo. Tako se je ohranilo še ime **Kričej**, iz tega pa je prišel popačeni **Kripej**. **Kropej** pa pride iz Grobej (groblja). Nemški pisar je pač teže izgovarjal mehko zveneči »gričej« in »grobej« in ga je izgovarjal »kripej« oziroma »kropej«. Malo zemlje je ostalo za **Maučnika**. Bilo je je pač, kot rečejo Korošci »en mau«. (Primerjaj: N' mau čez izaro). Tudi Šket oziroma naš **Šketa**, je dobil majhen rob zemlje. Njegovo ime prihaja s Koroškega in je do danes še nepojasnjeno. (Lahko bi prišlo od late, preklje, ki ji pri nas rečemo tudi šketna.) Nekaj malega je dobil za okrampati Kramplič, pa tudi Krampoš. Iz Krampliča je nastal naš **Kromplič**, majhen kmet. Kjer je bilo malo zemlje in še veliko panjev od podrtih drevov, je moral zavihati rokave **Pajnik**. Tukaj je nastala sprememba iz **Panjek** v **Pajnik**. V starih knjigah najdemo še zapisano tudi ime **Stopajnek**, iz katerega je nastal naš **Stapajnik**. Vidimo torej, kako so se tudi tukaj končnice -njek spreminjale v -jenk. Stopajnik se je moral gotovo ukvarjati tudi s stopami, po katerih je dobil vzdevek. Nekje v kakšnem kotu se je še našla ledina za **Kotnika**. Na slabi, strmi in sušni zemlji brez vode, je dobil zemljo **Sušnik**. Iz tega priimka pa izvira tudi sorodni, pri nas znani **Sušl** oziroma napačno pisani **Šušl**.

Med rovtarskimi imeni je še posebej značilno ime **Kmetec**, ki predstavlja v naši dolini naseljenca, ki je imel premalo zemlje, da bi postal pravi kmet. Pravo sračje gnezdo na svoji ledini je našel **Sračnik**, se pravi, da je bilo na njej mnogo grmičevja, srobotna in koševja. Kdor je imel mnogo koševja, kakor so pravili mlademu, gosto zaraščenemu gozdu, se je začel imenovati **Košnik**, pa tudi **Koševnik**. Značilno koroško ime za takšne ledine s koševjem je tudi **Čočej**. Korošci so rekali koševju tudi kačevje in kočevje (primerjaj: kač in kočez) in pa narečno čečovje, kočevje, na kar nas spominja novo naselje Čečovje na Ravnah. Mnogo kočevja je torej našel na svoji ledini **Čočej**. Od kočevja in čečovja prihajajo tudi priimki Čeč in **Čučej**, kakor so tudi zapisovali našega Čočēja.

Ze zdaj moramo opozoriti, da so mnogi rovtarski naseljenci pozneje z ženitvami in pridnostjo postali pravi kmetje na drugih kmetijah, toda šele po ukinitvi fevdalnih podložniških odnosov, ko se začenja v naši dolini uveljavljati kapitalistično gospodarstvo s prosto prodajo zemlje. Dokler sta namreč samostan in pozneje še falska graščina imela dolino v oblasti, podložniki niso imeli pravice do svobodne prodaje in delitve svojih zemljišč. Samostansko posestvo in njegova oblast nad dolino je bila odpravljena po jožefinskih reformah konec 18. stoletja. Od tedaj dalje se pojavljajo tudi v gospodarstvu naše doline značilne spremembe, o katerih bomo spregovorili v naslednjih poglavjih naše kronike. Tukaj nam je to kratko opozorilo potrebno zaradi tega, da bi doumeli, zakaj so nekateri rovtarski naseljenci pozneje postali celo veliki kmetje. Med takimi imeni je predvsem **Kasjak**, ki je v pisavi in govorici dobil še oblike: Kasijak, Kosijek, Kozjek in Kozikar. Tukaj gre za naseljence, ki so dobili ravno toliko zemlje, da so lahko redili koze, za vzrejo krav pa jim je primanjkovalo travnikov in pašnikov. Medtem ko so prvotni **Kasijaki** oziroma **Kasjaki** postali večji kmetje, so **Kosjeki**, **Kozjeki** in **Kozikarji** ostali v glavnem na istem, kot so bili. Ime samo pove, da gre za koze (narečno: kaze), ki so jih redili rovtarski priseljenci. Nemški pisarji so seveda namesto Z pisali svoj S in tako je iz Kozjeka nastal Kosjek, iz Kazjaka pa Kasjak in celo Kasnjak.

Na hladnem, pozimi ostrem kraju, je dobil ledino **Ostruh**. Kaže, da se je pozneje moral ukvarjati z žagarstvom, ker od zemlje ni mogel živeti. Danes imena Ostruh ne najdemo na nobeni kmetiji, pač pa imamo visoko pod Plešičem Ostruhovo žago. Na prodnatem svetu ob Radoljni se je naselil **Prodner** oziroma **Prodnar**, ki ga tudi v matičnih knjigah tako pišejo. Trohico oziroma troho zemlje je še ujel v trgu **Troha**. Na peščenem svetu je dobil zemljo **Pesnik**. Pri nas so ohranjena še tudi druga imena, ki spominjajo na pesek. Tako se imenuje Pesek dolina med Plešičem in Roglo, pod Ribni-

škimi jezerom pa imamo **Pesnika**. Pri nas se je pozneje pod vplivom narečne govorice, ki rada spreminja E v I, spremenilo to ime v **Pisnik** (piesek). Nekje na obronkih gozda, kjer se je pri oranju zemlja težko obračala in jo je bilo treba utrjevati na robovih, da njive ni odnesel plaz, sta se naselila **Obrovnik** (z rovačo je moral obdelovati svojo ledino in jo utrjevati na robu) in pa **Obrul**. Rovtarski naseljenci so v glavnem dobili zelo strm in poraščen svet, kjer je bilo mnogo dračja in sračja, kočevja in koševja. Od tu izvirajo priimki Grmič oziroma naš starinsko pisani **Germič**, prav tako pa tudi Zgrmič in Zgrm, ki so ju zapisovali **Sgerm** oziroma **Sgermič**. Kot je moral Strgar postrgati svojo ledino, tako jo je moral postrgati in postružiti tudi **Postružnik**. Prav toliko zemlje, da je lahko redil kure, je dobil naseljenec, ki je imel tudi bajto bolj podobno kurniku. Zato se je začel imenovati **Kurjenk**, pa tudi **Kurnik**. Tudi naš **Hribernik** se je znašel na strmih pobočju hriba in je imel malo zemlje. Komaj toliko zemlje, da se je lahko na strmo, zamočvirjeno travnato leho pritisnil (pertsnil) s svojo kočjo, je dobil **Pertisk**. Na mračnem, bolj zakotnem kraju ob Radoljni, je dobil ledino **Mrak**. Tedaj je rasel še gaj in je bil ves obkrožen od gozda.

Značilno rovtarsko ime je tudi **Zar** oziroma **Zaričnik**. Gre za naseljenca, ki je dobil v obdelavo zaro, konec ledine med drugimi kmeti. Pri nas pravijo tej hiši »pri Caru«, ker je v pisavi prišlo do napačne zamenjave med črko Z in C, podobno kot je iz Činka nastal Cink (Zink). Od zare pridejo tudi imena **Caričnik**, ki je dejansko Zaričnik, nadalje pa še dobro ohranjeni **Zarnik** in **Zorec** (pravilno Zarec). Na brdu je dobil še nekaj zemlje **Brdnik**, ki so ga zapisovali pozneje tudi **Vrdnik** in **Verdnik**, ki je dejansko Berdnik. Med rovtarje smemo prištevati tudi tiste naseljence, ki so zaradi požara izgubili svoje lesene kočje in so tudi sicer imeli malo zemlje. Med takimi naseljenci najdemo pri nas **Pogorevca** in **Požarnika**. Pred vojno pa smo poznali tudi še priimek **Požar**. Med starimi rovtarskimi imeni najdemo zapisano tudi ime **Dounik**, ki spominja na priseljenca pod Rdečim bregom, se pravi v **doli** (dolini) ob Slepnicu. Ime namreč pride od besede dol, dolina. Za dober žlak zemlje so jo odmerili **Žlaku**. Žlak pomeni v našem narečnem govoru odtis koles na kolovozu oziroma izvoženo kolotečino. Namesto Ž so to ime pozneje pisali **Šlak**. Manj jasno je, odkod pride ime **Prah**. V knjigah najdemo tudi priimek **Šprah**. Verjetno gre za dva različna priimka. Vsekakor bi smeli sklepati, da pride Prah od prahe, ki so jo pri nas kmetje radi delali v jeseni na svojih njivah. Priimek Šprah pa sodi že med nemške popačenke, ki jih bomo obravnavali pozneje. Reber zemlje na strmini je dobil naseljenec, ki je na tej rebri živel in se je začel imenovati **Zrebnik**, pisali pa so njegovo ime **Srebnik**. Najbolj točno vemo, da gre za rovtarskega priseljenca, če je dobil samo joho zemlje. Joha je stara mera za izmero zemljiških površin. Na johi zemlje se ni dalo rediti krave. Tako pa se je godilo priseljencem, ki so se začeli imenovati **Joh**, **Jauh** in pozneje popačeno **Jauk** in **Juhart** (Jauhart). V narečni govorici so namreč rekali johi tudi jauha. Brez prave razlage ostane vzdevek **Požun**, kot se reče manjši kmetiji na spodnjem koncu doline. Lahko bi prišlo do »použa« (polža), ali pa je podobno Pozniču, ker je tudi Požun prišel pozno.

K rovtarskim imenom naj na koncu pripišemo tudi še priimek **Oder**. V naši dolini ne najdemo večje kmetije s tem imenom, pač pa hišo in parcelo v trgu, ki pa je imela poprej že drugega lastnika. Oder je pozno priseljeno ime iz prejšnjega stoletja in ga lahko spravimo v zvezo s priimkom **Odert**, ki ga najdemo v stari mrliški knjigi. Vzdevek **Odert** je dobil rovtarski priseljenec, ki je dobil odrt, zdelan in razoran svet. Ime Odert nas spominja tudi na drtine in Drtičnik. Če je naš Oder v zvezi s tem Odertom, pa ni mogoče do konca pojasniti. Vsekakor ga med starimi krstnimi imeni in ledinskimi naseljenci ne najdemo.

Priimek **Hren** najdemo med priseljenimi delavci v prejšnjem stoletju, pride pa od hrena (rastline). Imamo pa tudi **Hrenovo** kočjo pod **Petlejenkom** (Petelinjekom), kjer razen majhnega vrta in pašnika sploh ni bilo obdelovalne zemlje. Zato moramo **Hrena** pod Petlejenkom prištevati med rovtarske naseljence.

Kot vidimo, so dobili rovtarski priseljenci najslabšo zemljo, ki je je bilo tudi premalo, da bi lahko od nje živeli. Zato so se prve rovtarske kmetije kmalu spremenile v kočje in hube premožnejših kmetov, njihovi prvotni lastniki pa so se spremenili v hlapce, pastirje, žagarje, oglarje in dninarje. Pa tudi kmečki otroci so se spreminjali v rovtarje, ko so morali zapustiti domačo hišo in si urediti svojo majhno kmetijo.

V 16. stoletju je bila v naši dolini zaključena zadnja, rovtarska naselitev. Odslej ni šlo več za naseljevanje nove zemlje, ampak za spremembe, ki so nastajale v načinu gospodarjenja in ki so se odražale tudi na kmetijah. S propadanjem fevdalnega gospodarstva in rojstvom kapitalizma, ki se pojavi v naši dolini najmočneje v začetku prejšnjega stoletja, se začne tudi razkroj stare kmečke posesti in podložniških odnosov. Kmetije v naši dolini so postale v začetku prejšnjega stoletja že močno prenaseljene. Mnogi kmečki otroci so morali začeti svoje življenje kot kočarji in hubarji, kar pomeni, da so postali hlapci na kmetijah svojih starejših bratov.

Prav preveliko število ljudi, ki niso mogli več ostati kmetje, je vplivalo na razvoj prve kmečke obrti. Mnogi kočarji in hubarji so se začeli ukvarjati, skraja bolj priložnostno, pozneje pa bolj stalno, z raznimi obrtniškimi poklici, ki so bili takrat potrebni. Upoštevati moramo, da so podložni kmetje v naši dolini dolgo stoletij sami pekli svoj kruh, tkali platno, krojili obleke in kožuhe, izdelovali čevlje, orodje in posodo kar doma. Sami so si izdelovali svoje lesene hiše in kočje, saj razen samostanskega poslopja in cerkva drugih zidanih poslopij v naši dolini ni bilo. Zato tudi niso potrebovali posebnih, poklicnih obrtnikov. Bolj spretni rokodelci so svoj poklic opravljali priložnostno; navadno so pozimi hodili »v štero«, čez leto pa so obdelovali svoj košček zemlje in delali kot hlapci in dninarji pri večjih kmetih. Takšen je bil položaj v naši dolini že v času rovtarske kolonizacije v 16. stoletju, še bolj

pa v 17. stoletju, ko se začne v naši dolini že bolj množično pojavljati polproletariat. Kot polproletarce imenujemo tiste ljudi v naši dolini, ki so imeli premalo zemlje, da bi živeli samo od nje, niso pa mogli živeti samo od svojega poklica, ker je bilo kmečko gospodarstvo v glavnem še naturalno in so kmetje večino svojih potreb po obrtniških delih in izdelkih krili doma s svojim lastnim delom, ali s priložnostno najeto delovno silo.

V »šteto« pa so v našo dolino prihajali tudi rokodelci od drugod. Med njimi so bili razni potujoči cehovski pomočniki in obrtniki, ki so v drugih krajih izgubili tla pod nogami. Mnogi so spet odšli, nekateri pa so ostali in se prebijali iz dneva v dan. Tukaj se ne bomo podrobneje ukvarjali z gospodarskim ozadjem teh pojavov, ker si bomo te stvari podrobneje ogledali v poglavju o industrializaciji naše doline v poznejših zvezkih kronike. Skušali bomo skozi priimke pojasniti, kateri so bili naši domači in priseljeni polproletarci, predhodniki poznejših steklarjev in kovačev iz polovice 18. stoletja. V tem času se pojavi mnogo spačenk, ki predstavljajo razne polproletarske poklice. Med njimi je pod vplivom nemškega izrazoslovja že precej nemških besed. To seveda ne pomeni, da so bili polproletarci po rodu Nemci, ampak so dobivali samo takšne vzdevke, ker je bil pač uradni jezik v Avstro-ogrski nemški in so vse knjige in listine vodili samo v nemškem jeziku.

Preden si bomo ogledali **polproletarska imena**, bomo še na kratko pregledali **nemška ledinska in rovtarska imena**. Ta imena so namreč nastala zelo pozno, največ v času rovtarske naselitve. Tukaj gre torej še za priseljence, ki so prišli v našo dolino zaradi zemlje, ne pa zaradi opravljanja svojih poklicev. Kot bomo videli, je teh imen zelo malo. Povrh pa bomo tudi videli, da gre v večini primerov samo za popačene nemške vzdevke kmetijam in kočam, ker v resnici največkrat sploh ni bilo ljudi, ki bi se tako pisali.

NEMŠKA LEDINSKA IMENA — SPAČENKE

Med nemškimi ledinskimi imeni si bomo najprej ogledali popačena imena. To zaradi tega, ker se tukaj še najbolj vidi, kako naši predniki niso znali nemškega jezika in so zaradi tega vzdevke, ki sta jih dajala samostan in graščina kmečkim priseljencem, pogosto narobe izgovarjali in popačili. Med takimi najdemo na primer **Porgerja**, **Pergauerja** in **Pergareca**. Ponger je najbrž popačeni Bürger (po slovensko tržan, meščan), ali pa pride od Bergerja (Berger — hribovec). Pergauer je popačeni Bergbauer — hribovski kmet. Pergarec pa je popačeni Berger — hribovec. **Pot-hank** je kombinacija slovenskega in nemškega poimenovanja. Pomeni, da je naseljenec dobil ledino pod »hangom« (Hang — previs, rob). Pri **Pšajderju** so glede zemlje in kmetije nekaj razmejili, ločili (scheiden — po slovensko ločiti, razmejiti). Tako kot so imenovali Koglerja (Kogel — hrib), so dali slovensko končnico **Kogelniku**. **Pungartnik** je pravzaprav naš **Sadovnik** (pungret — sadovnik, popačenka iz nemščine). **Pahernik** je naš Potočnik, ker je živel ob vodi oziroma ob potoku (Bach — potok). **Hožič** je popačenka za »hausen, hausieren«, iz katere je nastalo koroško »haužvanje«. Na Hožičevem je pač naseljenec začel »haužvati«. **Žimpah** je bil samo vzdevek kmetiji v trgu, kjer je včasih tekla blaten potok. Ime bi se moralo pravilno pisati Schlambach (Schlamm — blato, Bach — potok), ker najdemo potem še pravilno zapisano ime v knjigah **Schlamberger**. **Gartner** in **Baumgartner** sta se ukvarjala tudi z vrtom in sadovnjakom (Gartner — vrtnar, Baumgartner — sadjar). Pri nas so pravilno izgovarjali Gartner, popačili pa so **Pamgartnerja**. Popačeni **Kormot** je bodisi prejšnji Korman, kar bi pomenilo kormoniša na splavih, ali pa lahko ta popačenka pomeni različne kombinacije, kot na primer: Kornbrott (ržen kruh). Prav tako zabrisan je izvor popačenke **Skriebe**, ki so ga izgovarjali kot Škriebe. Ime najbrž pomeni, da so novega naseljenca na kmetiji vpisali v urbar (schreiben — pisati, Schreiber — pisar). Manj verjetno je, da bi bil Škriebe poleg kmetije še sam »šriber« (nemško schrieb — je pisal).

Med popačenkami torej vidimo, kako močan je bil vpliv koroške slovenske govornice na nemško poimenovanje in besedišče lastnikov naše doline.

NEMŠKA LEDINSKA IMENA

Nemška ledinska imena so nastala v glavnem pod vplivom samostana in falske graščine, kjer je bil uradni jezik nemški. Med čistimi nemškimi imeni, ki so jih naši slovenski predniki zelo slabo razumeli, težko izgovarjali in po večini potem popačili, najdemo najprej tipično oznako za Ledineka. V nemščini je dobil vzdevek **Gmeiner** (Gmajner — »gmajna«). Na kopastem hribu, po nemško »koglu«, je dobil ledino **Kogler**, vendar pa je to samo vzdevek kmetiji, ker takega priimka pozneje več ne najdemo, pač pa samo Kogelnik. Se pravi, da se je prvotni Kogler začel pisati Kogelnik. Podobno je s **Krecenbaherjem**. Stečišče potokov pri Slepnici so nemški pisarji označili kot **Krezenbach**. Takšen vzdevek pa je dobil tudi kmet, ki je ob sotočju Slepnice in stranskega potoka dobil svojo ledino. Vsekakor je že v nemščini storjena napaka, ker bi se moralo to krajevno ime pravilno pisati Kreutzbach (Kreutz = križišče, stikališče, Bach = potok). Ob sotočju Radoljne in Drave se je nastanil **Kreutzwirt** (Krajcvirt v narečju), kar pa je bil samo vzdevek hiši, ne pa tudi priimek. Ob potoku (nemški Graben) oziroma v jarku je dobil ledino **Grabewirt**. Sorodno izhaja iz tega vzdevka priimek **Grabner**, ki pa sodi že v rovtarsko naselitev. Med nemška imena sodi tudi **Berger** (v izgovarjavi **Perger**), kar pomeni dejansko Hribenika. V izgovarjavi se je uveljavil tudi vzdevek za sedanjo Osankerjevo kmetijo: **Hohšteter**. V nemški matični knjigi najdemo priimek **Hofstätter**, kar pomeni naseljenca s kmečkim domom in dvoriščem. Med starimi

imeni najdemo tudi priimek **Altbauer** (»stari kmet« — po slovensko), ki se je še ohranil, in pa **Egger** (Branar, ker pomeni Egge — brana). Nasprotno od Altbauerja so začeli imenovati kmeta, ki je prevzel kmetijo za prejšnjim lastnikom (»novi virt«), po nemško **Neuwirt**.

Med nemško poimenovanimi kmeti najdemo še danes priimke **Kormann**, **Witzmann** in **Hauptmann**. Vsekakor pa so bili ljudje s temi priimki, preden so si uredili kmetije, v glavnem splavarji in so te vzdevke dobili zaradi prevažanja splavov po Dravi. Se pravi, da sodijo ti priimki v pozno naselitev. Priimki sami kažejo vloge, ki so jih imeli pri splavarstvu. Tako je imel Hauptman (bukvalno prevedeno: glavni mož, vodja, poveljnik) bržkone na skrbi odpošiljanje splavov in je ta dela vodil. Njegov pomočnik, »ficej«, kot se je v narečju rekalo tudi hlapcem, je bil Witzmann (Witze-Mann). Kormann pa spominja na »kormoniša«, tistega, ki je splav vodil in uravnaval z glavnim veslom. Značilno je že to, da so se ta imena pozneje uveljavila na Ruti oziroma Puščavi in Činžatu, se pravi blizu Drave, kamor je držala cesta. Pod Krajcvirtom pa so včasih pri izlivu Radoljne v Dravo vezali splave in je bilo tukaj splavarsko pristanišče, h kateremu je držal še do danes ohranjeni kolovoz, ki drži mimo Krajcvirtovega hleva strmo k Dravi. Včasih je seveda držal bolj globoko, ker je pozneje falska elektrarna to splavarsko pristanišče s svojim vodostajem zalila.

To bi bila torej kolikor toliko čisto pisana in izgovarjana nemška ledinska imena. Seveda pa imena sama še ne pomenijo, da so bili ljudje v resnici tudi Nemci. Kakor vidimo, gre v glavnem za vzdevke, ki so nemški, ljudje s temi imeni pa so bili lahko poprej Pavličiči, Aheji, Ambroži ali kaj podobnega.

Med vsemi nemškimi imeni, ki se nanašajo na naselitev zemlje, najdemo samo eno krstno ime: **Marolt**, ki pride od Marholdta. Tako se je namreč pisal kmet, ki je dobil za Kellnerjem sedanjo Petrunovo kmetijo. Ime Marolt pa seveda ne pomeni, da ne bi mogel dobiti takega priimka tipičen koroški kmet, ker so ta imena na Koroškem zelo pogosta.

NEMŠKA ROVTARSKA IMENA

Nekaj več je ponemčenih rovtarskih imen. Kaže, da so stari priseljenci novincem pod vplivom svojih nemško govorečih gospodarjev radi pritikal nemške vzdevke, ki so jih ob tem tudi pridno pačili, ker niso znali nemškega jezika.

Slovenski Kotnik, ki je dobil ledino v kakšnem kotu, se je po nemško imenoval **Winkler**. Sploh je bilo pod vplivom nemškega poimenovanja pred sto leti v Lovrencu še mnogo raznih »vinklov« (kotov). Tipično ime za rovtarskega najemnika je tudi **Pahtler**. Takrat so namreč zemljo dajali »v paht« (najem). Prav verjetno je, da je priimek Pahtler botroval tudi priimku **Pajtler**, čeprav bi pomenilo, da je imel Pajtler nekakšno zvezo s »pajtlom«, mehurjem, bodisi za tobak ali pa v mlinu. Najbrž pa so črko H, ki je v gotici zelo podobna črki J, zamenjali in tako je iz Pahtlerja nastal Pajtler. Možna pa je seveda tudi, da je bil bajtler, bajtar (od bajte, kočje). Sorodno je tudi ime **Pachtman**, kjer gre za naseljenca, ki je dobil zemljo »v paht«. Nemški **Engler**, ki ga najdemo še v stari knjigi, je pravzaprav naš Zarnik. Dobil je pač malo, komaj ozek (eng — po nemško) pas zemlje. Po nemško so imenovali tudi kočarje, kar so večinoma postali rovtarski naseljenci. Znana vzdevka sta Keuschler in Hutter. Od Keuschlerja pride popačeni vzdevek **Kašner** (namesto Keuschler). Med kočarji je bilo še pred sto leti na Puši ohranjeno ime **Huter** (Hutte, Hütte — je po nemško kočja, koliba), na Ruti pa se je ohranilo ime **Hütl**, ki pride od nemške Hütte.

Med manjšimi rovtarskimi kmetijami najdemo še sorodno ime za kočarja v koroškem »kajžarju« in tudi »kajžlarju«. Nemci so ga pisali **Kaiser** namesto **Kajžer**. Nekje v trgu je nekoč, ko so bile še lesene kmetije in kočje, moral dobiti ledino **Orter** (Ort — vas, kraj), ki pa so ga poslovenili tudi v **Ortnika**. Vzdevek za manjšega kmeta, ki je imel najbrž dimnico in se je pri njem pogosto kadilo, je dobil v stari, leseni hiši nad Kurjo vasjo, **Rauh** (Rauch je po nemško dim). Podobno je tudi ime **Raušl**, ki je pomanjševalnica za Rauha. Menda je moral dobiti ledino oziroma kočjo za trajno (na »Dauer«) v najem bodisi od sorodstva ali od samostana **Dover**. Dover je namreč popačeni Dauer (po nemško pomeni »trajno«). V manjši koči, kjer je bila samo ena sobica (štibl), je dobil prostor **Stiebler** (v izgovarjavi **Stibler**). Kdor je bil samostojen majer (najemnik), je dobil vzdevek **Volmajer**. Pri manjši kmetiji **Bajgot** je bržčas stal kakšen križ z razpelom in se je zato oprijel naseljenca tak vzdevek (nemško bi se reklo »bei Gott« — pri bogu). Znano rovtarsko ime je tudi **Mauher**, iz katerega je nastal tudi popačeni **Vauher**. Mauher bi lahko pomenilo, da gre za malega gospodarja, ker je bil »mali Herr« (Herr tukaj kot gospodar), lahko pa je tudi, da se je to ime pisalo **Macher**, ker imamo tudi te priimke v naši dolini. Macher pa pomeni, da si je naseljenec nekaj naredil (machen — narediti), bodisi njivo ali pa hišo. Pri **Lahternu** pod Fokom so se najbrž proslavili z lahternami namesto s trskami in lojenkami, ki so jih včasih kurili za razsvetljavo. Pravo razmerje med nekdanjim rovtarskim kmetom in ledinskim, večjim kmetom, se kaže tudi v vzdevkih »ofer«. Ofer je bil tisti, ki ni bil več gospodar niti v svoji koči, ampak samo stanovalec, ki je večinoma moral stanovanje odslužiti pri kmetu z delom. Od teh imen se je ohranil samo okrajšani priimek **Off**.

To bi bila torej vsa rovtarska imena v nemškem oziroma popačenem nemškem jeziku. Seveda moramo spet upoštevati, da rovtarski naseljenci s temi imeni niso bili nič drugega kot priseljenci s Koroške. Prišli so od tam, od koder so prišli prejšnji ledinski priseljenci. Če je bil kdo med njimi v resnici Nемец, je težko povedati. Vsekakor smemo domnevati, da gre za slovenske koroške priseljence, ki jim je nemški pisar nadel takšne vzdevke.

Za posebno obravnavo smo prihranili priimke: Schweiger, Švikart, Zvikart in Šlaus.

V drugem zvezku bomo podrobneje obravnavali razvoj živinoreje v naši dolini, ki je bila glavna gospodarska panoga, preden se pojavita steklarstvo in fužinarstvo. Že veliki hlevi, ki so pri nas praviloma večji kot hiše, kažejo, da je bila vzreja goveda najvažnejši kmečki posel. Govedo so pozimi redili v hlevih, poleti pa so jo zbrali v velike črede in odgnali na planinsko pašo. Takšni čredi so rekli (po nemško) gospodarji v samostanu Schweige. Kdor je pasel čredo kot najet pastir, je bil Schweighirt (Schweige — čreda, Hirt — pastir). Naši predniki pa so seveda slabo razumeli tujo nemščino in so prekrstili črede v »žvajge«, pastirje črede pa v »žvajgerte« oziroma »žvajgerje«. Iz žvajgerjev in žvajgertov pa so nastali naši **Zvikarti, Švikarti in Schwikarti**, kar so dejansko popačeni priimki za pastirje črede (Schweighirt). Samo priimek **Schweiger** je ostal v prvotni nemški obliki.

Priimek Šlaus je nastal v tesni zvezi z žvajgami in žvajgerti. Najviše pod Drtičnikom je še danes kmetija Šlaus, ljudje s tem priimkom pa so se že preselili v dolino in danes niso več kmetje. Pri tej rovtarski kmetiji je bila svojčas staja za živino, ki so jo prignali pastirji iz doline. Ob staji pa je tekkel potok (Šlausov), ki so ga zagražili s koritom za napajanje živine. Tako so nemško besedo Schleuse, ki pomeni v tem primeru korito, jez, pregrado, začeli pozneje krajevno uporabljati in so rekali »pri šlauzi«. Naseljence v bližnji kmetiji se je zaradi te popačeno izgovorjene »šlauze« začel imenovati Šlauz, pisali pa so ga v gotici, ki ne pozna črke Z, kot Šlaus.

Tako smo torej pojasnili večinoma vsa ledinska in rovtarska imena nemškega izvora. V 18. in 19. stoletju ne prihajajo več v našo dolino priseljenci zaradi zemlje, ker je ni bilo več. Imamo pa seveda še precej imen, ki so še danes ohranjena v naši dolini in ki jih moramo glede nastanka pojasniti drugače, kot smo doslej priimke, ki so bili vezani na zemljo. Kot smo ugotovili, se že pri rovtarski naselitvi začno pojavljati tudi kočarska oziroma **polproletarska imena**. Nastala so kot posledica obubožanja kmetov in zaradi nastajanja obrtniških poklicev. Ljudje, ki niso imeli zemlje oziroma so postali kočarji, dninarji, hubarji, niso več dobivali priimkov po zemlji. Polproletarska imena lahko v glavnem razdelimo na **vzdevke**, ki so vezani na določene pojme, in na **poklicna imena**, ki kažejo na delo in poklic ljudi, ki so ta imena dobili.

VZDEVKI SLOVENSKEGA IZVORA

Medtem ko je bil rovtarski naseljenec vsaj še kmetič (kmetec), kočarji z malo zemlje niso bili več pomembni za kmetijstvo. Zato so tudi dobivali vzdevke, ki so se nanašali na druge posebnosti. Ker so bili v glavnem dninarji, oglarji in drvarji, povrhu pa so se preživljali še kot rokodelci, so dobivali pač tudi priimke, ki so se na te stvari nanašali. Nekaj vzdevkov pa so dobili tudi revnejši, predvsem rovtarski kmetje, ki so si morali pomagati še z dodatnim zaslužkom, ker jim je bila kmetija premalo.

Med vzdevki slovenskega izvora najdemo na primer ime **Krošnar**, v govoricu tudi Krošner. Prav gotovo se je naseljenec s tem imenom pozimi ukvarjal z izdelovanjem lesene posode, ki jo je potem povezal v krošnjo in prodajal naokrog po kmetijah, se pravi, da je krošnjaril. Vsekakor je moral loviti ptiče, bodisi zase ali za gospodo, kočar s priimkom oziroma prvotnim vzdevkom **Tičar**. Zaradi kuščarjev, ki jih je menda bilo precej okrog njegove koč, se je pojavil vzdevke za **Kušarja**. Pisali so ga tudi **Kušner** in **Kušnec**. Zaradi komarjev, ali pa, ker je bil tudi sam bolj suh in šibek, je dobil vzdevke **Komar**. Murni, ki so jim pravili v narečju tudi grili, so prepevali okrog hiše **Grilca** oziroma našega **Grilca**. Pri nas je bila navada, da so nekateri postavljali na svoje hleve in hiše petelina iz lesa ali pločevine, kot nekakšno uroško znamenje proti požaru. Zaradi tega so ljudje začeli rekatiti taki hiši »pri petelinu«, lastnik pa se je začel imenovati **Petelin**. Veliko jazbin in jazbecev je moralo biti okrog koč **Jazbeca**, lisjaki in lisice pa so se potikali okrog **Lisjaka**. Zaradi divjih prašičev, ki so rili okrog njegove koč, je dobil vzdevke **Merjasec**. Ker so bili v naših gozdogovih medvedi, se je najbrž proslavil v lovu nanje **Medved**. Nadležni in sitni obadi so botrovali vzdevku **Obad**. Jeleni so prinesli vzdevke **Jelenu**, **Jelenu** in **Koštniku**, ker so se pač jelenje črede pogosto pojavljale pri njihovih kočah. Divji ali domači golobi okrog hiše so prinesli vzdevke **Golobu**, pa tudi **Golobiču**. Kdor je pri nas redil razen kokoši gosi, je bil že nekaj nenavadnega, zato so taki naseljenci dobili vzdevke **Gosak**, **Gosjak** in **Gosenjak**. Najbrž se je ukvarjal z ogljem, ker je bil črn kot vrana, naseljenec z vzdevkom **Vran** in Vranc. Iz priimka Vran so pozneje naredili priimek **Uran**. Nekaj podobnega pa je bilo z naseljenci, ki so dobili vzdevke **Črnul**, **Črnezl** in **Črnel**. Iz Črnela je nastal še skrajšani **Čmel**, ker je bilo krajšanje imen pri nas zelo v navadi. Naš **Rus** seveda ni prišel iz Rusije, ampak je dobil vzdevke zato, ker je bil rusast, brkat. Podobno pa je bilo tudi z **Rusem** in **Rasom**, ker je bil rusast oziroma je imel dolge »rase«, kot se reče pri nas v narečju. Zaradi ptičev, ki so se zadrževali okrog njihovih koč, so nastali vzdevki za **Kralja** in **Kraljiča** (kraljiček), **Škorca** (škorec), **Sternada** oziroma **Strnada** (strnad).

Kot vidimo, so nastali mnogi vzdevki po živalih. Tukaj gre v glavnem za naseljence, ki so še imeli svojo streho in majhen košček zemlje. Med takimi naseljenci z zemljo pa najdemo še nekaj imen. Ime **Strašnik** in **Strašek** nas spominja na naseljence, ki so živeli na samotnem kraju, kjer je po takrat zelo razširjenem vraževerju strašilo, in tudi ljudje sami so bili bolj čudni, da se jih je človek ustrašil. Kdor je bil irsast po laseh, je bil podoben irsu, kot pravijo Korošci. Zato se ga je prijel vzdevke **Irs** oziroma **Iršec**. Najbolj zagotovo je, da je prišel naseljenec s Koroške, če je dobil vzdevke **Korošec**. Kot lovec na polhe se je najbrž proslavil

Polh, ker je bilo pri njem tudi mnogo polhov. Tisti, ki je prišel s polanskega, ravninskega sveta, je dobil vzdevke **Polanc**. Kobanci še danes pravijo ljudem na desni strani Drave vresjenki, ker je tod raslo vresje. Od tu prihaja tudi vzdevke **Vresnik**, čeprav izvirajo njihovi predniki od Grobelnikov, Švajgerjev in Rebernikov.

Prav tukaj vidimo, da so pojmovne vzdevke dobivali tudi potomci nekdanjih ledinskih naseljencev. Priimek **Urisek** in **Urisk** se nanaša na planinsko rastlino urisek. Kdor je prišel z Vogrskega (Prekmurja), je dobil vzdevke **Vogrin**. Tako se je prvotno pisal naseljenec s tem imenom, pozneje pa so ga skrajšali v **Ogrina**. Priimek **Jerot** izvira najbrž od **Jeroba**, to je od človeka, ki je bil otrokom brez staršev varuh oziroma krušni oče. Priimek **Čelofiga** je zaničljiva označba za naseljenca, ki je dobil »celo figo«, se pravi nič. Priimek **Reš** je najbrž narobe pisani **Rež**, ki lahko pride od rži ali pa od besede rež, kar pomeni ostro. Vzdevke **Brglez**, **Berglez** in tudi nemško pisani **Verglez** pride najbrž od bergelj (berglast), ker je mož bil invalid in je uporabljal bergle. Lahko pa tudi od brglezov, vrste ptičev.

Med vzdevki za naseljence, ki se še držijo zemlje, sta zanimiva **Bezjak** in **Petek**. V trgu je bila svojčas Petškova domačija. Vzdevke **Petek** nas še zelo spominja na podložnike in tlako. Pri nas so se ohranili vzdevki za tlačane, ki so morali na tlako v terek in so se zato imenovali Torkarji. Na tlako ob sredah so hodili Osredkarji, ob petkih pa **Petki**, tako kot naš **Petek**. V Rusiji, na primer, je bila tlaka tudi v ponedeljek, na kar spominjajo vzdevki **Ponedeljnikov**. Naš **Petek** je torej opravljal tlako v petek. Med imeni, ki so vezana na graščino, je tudi vzdevke **Namestnik**, kar pomeni, da so v kakšni hiši starejšega naseljenca nadomestili novi. Se pravi, da so bili postavljeni namesto njega.

Vzdevke **Bezjak**, iz katerega izhaja tudi nemško pisani **Vežjak** (Wesiack), najdemo pri nas na najviše ležeči kmetiji pod Plešičem. Tukaj so bile svojčas predvsem staje za žvajge. Z njimi se je torej ukvarjal ta prvi naseljenec, ki je najbrž pribežal iz Vojne krajine. Ljudem, ki so bežali pred Turki, so domačini pravili »Bezali, Bezjaki in Bosnjaki« (ker so bežali v glavnem iz Bosne). Vzdevke **Bezjak** nas torej spominja, da je iz teh krajev prišel k nam tudi tak ubežnik. Njegovi potomci, ki pa so seveda z ženitvami razširili krog svojega sorodstva, so pri nas bržkone **Vežjaki** (**Bezjaki**).

NEMŠKI VZDEVKI

Že pri ledinskih, še bolj pa pri rovtarskih imenih smo naleteli na nemške in popačene vzdevke. Nekaj takih popačenih in nemških vzdevkov najdemo tudi med polproletarskimi imeni. Vzdevke **Krebs** je dobil naseljenec, ki se je proslavil z lovom na rake. Priložnostni, ne pa pravi, poklicni lovec (Jäger), je bil naš **Jegerc**. Z ribolovom pa se je ukvarjal, najbrž v farovških ribnikih, **Fišinger** (Fisch — riba). Kdor je bil pameten, bogat zaradi idej, se pravi bister (Sinn-reich), je dobil vzdevke, ki so ga pozneje popačeno pisali **Sinrajh**, pa tudi **Zimrajh**. Vsekakor je moral imeti nekaj skupnega s pustovanjem **Fasching**, prednik poznejšega lovrenškega krajevnega zdravnika. V občinskem svetu ali pa v kakšni razsojevalni komisiji pri samostanu ali graščini so sodelovali sodniki — porotniki. Kot tak sodnik (nemško Richter) se je najbrž uveljavil naš **Rihter**. Najbrž je rad njuhal tobak **Šnoflič**, se pravi, da je »šnofal«, kot pravimo v narečju. »Šnofanje« je popačena nemška beseda. Podobno kot naš slovenski Živec oziroma Živic je imel nekaj v zvezi z življenjem (nemško Leben) opraviti naš **Leb**, ki so ga pisali tudi **Lep**, pa še **Lebenik** oziroma **Lepenik** z nemškim korenin in koroško končnico. Najbrž je **Leb** dobil kaj v najem za vse življenje, podobno kot Dover, ki je dobil koč na »Dauer«. Podobno kot naš **Rusec** (rusec) je dobil vzdevke poznejši kmet **Roth** (Rothbart). S petelini je imel opraviti tudi pozno priseljeni Rothov naslednik **Schilhan**. Najbrž je imel na strehi kot znamenje (Schild — nemško: znamenje, značka, petelina, in od tu Schild — Hahn). Med popačenimi vzdevki najdemo tudi **Banerja**, ki pa je najbrž narobe pisani Vaner. S tem priimkom pa se bomo srečali pozneje pri delavski naselitvi. Med vzdevki, ki so bolj smešne narave, so bili taki, ki so se ljudi prijeli oziroma tudi ne, ker jih pisarji niso hoteli zapisati v knjige. Tako so bili med takim vzdevki »Pantofeltajfel« (čevljar pri Skačuju), Šternkuker (zvezdogled) na Puši in še vrsta drugih. To so bili v glavnem vzdevki za ljudi, ki so se s čim smešnim proslavili v srenji, sicer pa so imeli že druga imena. Od takih priimkov se je ohranil samo **Mumel**. Pride od nemškega »murmeln«, kar pomeni po slovensko mrmrati, žujnati, žuboreti, pa tudi momljati. Najbrž je naš **Mumel** dobil ta vzdevke zato, ker je živel ob potoku, kjer je venomer žuborelo in šumelo.

S slovenskimi in popačenimi nemškimi vzdevki se v glavnem zaključijo obdobje kmečke naselitve v naši dolini. Že pri vzdevkih se kažejo začetki polproletarskega življenja. Še bolj izrazito pa se proletarizacija naše doline pokaže konec 18. in v začetku 19. stoletja v povsem polproletarskih imenih, ki si jih bomo ogledali v naslednjem poglavju.

POLPROLETARSKA POKLICNA IMENA

Pri poklicnih imenih ne bomo razločevali čistih slovenskih imen od popačenih in nemških. Tukaj v bistvu ne gre za nove naseljence, ki bi prišli zaradi zemlje, ampak za potomce nekdanjih kmetov, ki so se morali poleg svojih koč, majerij in hub oprijeti še kakšnega rokodelskega poklica.

Pri polproletarskih imenih ne moremo ugotoviti, kakšnega porekla so bili ljudje, ker so pač nova imena izpodrinila njihove stare vzdevke. Vsekakor pa smemo sklepati po tem, da obrt pri nas ni bila zelo razvita in da so jo v glavnem opravljali priložnostno »v šterah« domačini, da gre tako pri slovenskih kot pri popačenih imenih v glavnem za stare naseljence. Nemške popačenke

so pač prišle do veljave zaradi uradnega nemškega jezika, ki je tudi obrtnikom v uradnih listinah pridajal nemške oznake, čeprav niso bili Nemci. Zaradi primerjav bomo obravnavali obe vrsti imen skupaj, pri čemer moramo spet opozoriti, da imena za te ljudi še ne pomenijo, da so pozneje vse življenje ostali to, kar so bili. Mnogi polproletarci so se pozneje prerinili tudi do kmetij in boljšega socialnega položaja. Toda v času, ko so imena dobili, niso bili nič drugega kot to, za kar so jih v soseski imeli.

Kdor se je ukvarjal z izdelovanjem kolovratov, se ga je oprijel vzdevek **Kolovratnik**. Njegov nemški soimenjak je postal **Weber** (Webstuhl — naprava za tkanje), ki predstavlja človeka, ki izdeluje platno in je torej tkalec. Kdor si je pridobil kakšno koncesijo za opravljanje obrti je postal **Werber** (werben — pridobiti). **Šošner** je popačeni **Schuster** (čevljar). Kdor je bil mizar, je postal nemški **Tischler**. Kdor je zidaril, je dobil vzdevek **Zidar**, pa tudi **Maurer**. Precej so se takrat v gozdovih ukvarjali s pridobivanjem smole. Smolo je nabiral **Smolar**. Pozneje so kuhali za fužine doma in drugod oglje, to delo pa je opravljal **Oglar**. Tudi **Iglar** ni nič drugega, kot narobe pisani in narečno izgovorjeni Oglar. Najbolj razširjeno domače obučevalo so bile cokle. Kdor jih je izdeloval, se je začel imenovati **Coklar**. Domače orodje, predvsem vozove, je izdeloval **Kolar**. Z mlinarstvom sta se ukvarjala **Mlinar** in **Müller** (Mühle — mlin). Kot usnjar, ki je izdeloval usnje za vprego živine, se je začel imenovati **Satler** in tudi **Sotler** (v govorici Zotler). Že bolj poklicno se je ukvarjal s prevozi blaga **Furman** (Fuhre — vožnja). Prav tako je stopil poklicno v službo gozdar pri samostanu in graščini, ki se je začel imenovati **Forstner** (Förster — gozdar). Podobno kot naš Krošnar se je z branjarijo ukvarjal **Kramer** (Krammer — branjevec). Čeprav se je še držal zemlje, pa je vendar mnogo hodil naokrog po ženitovanjih in slovesnostih **Godec**, ki je godel. Črede ovac je pasel **Ovčar**, ki je dobil še svojega soimenjaka v popačenem nemškem **Šafariču** (Schaf-ovca). S kuhanjem in peko, najbrž pri večjih skupinah splavarjev, drvarjev in oglarjev so se uveljavili **Koh**, **Kohič** (Koch — kuhar) in **Pekič** (pek). Kot »purš« oziroma Bursche, kot so rekali cehovskim pomočnikom, se je priselil **Piršl** (Pürschl), ki je postal kolar, seveda zelo pozno.

Kakor vidimo, prvotnih polproletarskih imen ni veliko. To je razumljivo, saj je bila obrt pri nas slabo razvita. Kmetje so večino del opravili doma sami. Bistvena sprememba v naselitvi naše doline pa nastane v začetku prejšnjega stoletja, nekako od leta 1800 dalje. Tedaj se pojavijo nova imena ljudi, ki pridejo večinoma od drugod. Tukaj si bomo samo bežno ogledali spremembe, ki so nastale v naši dolini.

Po jožefinski reformi je samostansko posestvo pri nas prenehalo obstajati. Tedaj se močneje uveljavi oblast falske graščine in drugih grofov, ki so si nakupili velike površine gozdov v planinah (Borna, Windischgrätz itd.). Zaradi gradnje v vsem Podonavju, ki se je končno otrslo Tunkov in jih vrglo za Savo, se je začela živahna izgradnja velikih in manjših mest. Pri gradnji pa so potrebovali les. Tako se v naši dolini poleg smolarjenja in oglarstva, ki so ga prej potrebovale fužine in majhne manufakture, pojavi drvarstvo in splavarstvo. Takšen gospodarski razvoj je pozneje nekoliko zavrla francoska okupacija južnega dela cesarske Avstrije, tedanje Ilirije. Po Napoleonovem porazu so v letih 1815 do 1820 nastopila leta krize, lakote in splošnega obubožanja. Fevdalci so si še na vse pretege prizadevali, da bi ohranili stari fevdalni red. Toda graščinam in velikim cenkvenim posestvom je že odzvonilo. Gospodarstvo je zaradi njih zastalo in življenje so mu lahko vdihnili samo spretni podjetniki, obrtniki in industrijalci, se pravi novo meščanstvo, ki je bilo zainteresirano, da čimprej propade stari fevdalni, tlačanski red. Fevdalizem je priklepal kmeta na zemljo in mu ni dajal svobode pri prodaji in nakupu zemljišč, pa tudi ne osebne svobode. Fevdalna gospoda je odločala, kdaj se lahko kmet poroči, kje mora živeti in kaj delati. Mladi kapitalizem pa je čutil te prepovedi kot oviro. Kapitalisti so v svojih podjetjih potrebovali delavce. Delavci pa so lahko prišli samo s kmetij, kjer je bilo delovne sile že preveč. Mesta in trgi so si že stoletja zelo prizadevali, da se proglasijo za »svobodne«, se pravi s svojo upravo in pravicami. Tudi v Lovrencu se v Spodnjem trgu že zgodaj pokažejo težnje po samostojni občini in pravici tržanov do odločanja, ki naj bi nadomestilo fevdalni režim samostana. Tržani so začeli čutiti oviro zaradi nesvobode, ki jo je v gospodarstvu določal preživeli fevdalni red. Ko je bilo v naši dolini odpravljeno samostansko posestvo, so si tržani za nekaj časa opomogli. Na svoj račun pa je prišla tudi falska graščina, ki je začela dajati zemljo raznim zakupnikom in koncesije za opravljanje obrti, predvsem lesne trgovine in splavarstva, raznim podjetnikom.

Po letih hude gospodarske krize, ki je do kraja zamajala stari fevdalni red, se začno tudi v naši dolini pojavljati kapitalistični podjetniki. Seveda so bili skrajna večinoma manjši kapitalisti, ki so dobili pravico do opravljanja lesne trgovine. Za njimi pa so prišli tudi ostali, med njimi usnjar Hajnsko, ki je naredil svojo tovarnico usnja. Redki kovači in fužinarji so se zaposlili v prvih fužinah, ki so bile pri Tajelu (Danijelu), v Kurji vasi pa je že deloval plavž, v katerem so topili železno rudo z Rdečega brega.

Največja revolucija v naši dolini pa je nastala s prihodom italijanskih in čeških steklarjev, ko je nastala ob Radoljni (današnji penzion Pohorje) dokaj velika steklarna. S cesto, ki ji še danes pravijo »glazarica«, je bila povezana s kamnolomom kremenčevega peska in s steklarno v Langersvaldu. Zaradi priliva novih priseljencev delavcev so za njimi prišli tudi razni obrtniki, gostilničarji, peki, mesarji, zidarski podjetniki in ljudje raznih poklicev, ker so zaradi novih naseljencev dobili dovolj dela.

Po približnih ocenah je od leta 1820 do 1840 prišlo v našo dolino okrog 300 novih priseljencev z ženami in otroki. To je pomenilo za nekoč tiho in mirno kmečko dolino velikansko spremembo. Medtem ko kmetje po hriboviti okolici niso tako občutili nove, kapitalistične in delavske naselitve, pa so kmalu nastale velike

spremembe v trgu. V Lovrencu so ob potoku stale nekoč lesene kmečke bajte. Potem so potok odpravili, tako da so ga nad Fidejem razdelili v dva rokava. Medtem ko je Kacajnerjev potok ostal do danes, se je njegov drugi rokav, ki je tekel mimo Banerja k farovškemu ribnikom in navzdol za trgom, že skoraj osušil. Trga tako rekoč do leta 1820 ni bilo, ker so bile vse hiše lesene. Samo dvoje, troje hiš je bilo zidanih iz 18. stoletja, med njimi bivša Pirnatova. Vse hiše so bile nizke, pritlične, v njih se je svetilo s trskami in lojenkami. Ko pa pridejo novi podjetniki, mojstri in delavci, začno kmalu odkupovati zemljo in parcele v trgu in zidati svoje nove, zidane hiše v nadstropjih. V pregledu kmečkega gospodarstva si bomo te spremembe v trgu še podrobneje ogledali. Tukaj si bomo spet pomagali z imeni. Seveda pri **delavskih in nekmečkih imenih** ne bomo podrobneje ugotavljali, kako so nastala, kakšen pomen imajo, ker gre za priseljence, tuje ljudi, ki so prišli k nam že s svojimi imeni, ki so jih dobili drugod.

Delavska in nekmečka imena v naši dolini sodijo torej v začetek prejšnjega stoletja. Ob delavskih imenih bomo vzporedno obravnavali tudi imena kapitalistov, obrtnikov in drugih poslovnih ljudi, ki jih je k nam prignala želja po dobičku in obogatitvi. Lovrenški trg je kmalu prišel v roke tujih podjetnikov, prejšnji ledinski in rovtarski naseljenci pa so postali kočarji, preužitkarji in večinoma tudi berači. Od leta 1825 najdemo vsako leto v mrliški knjigi po deset do petnajst beračev s priimki iz naše ledinske in rovtarske naselitve. Tako najdemo med berači in beračicami Grobelnike, Pavličiče in celo Lešnike (Löschnigg). Mnogi ljudje dobijo namesto oznake »kmet« ali »kočar« vzdevek »Bettler« (berač) ali »ein Arme« (ubog). Kapitalizem je neusmiljeno pometel s stari naseljenci v trgu. Samo redki so se obdržali in pozneje uspeli celo priti do boljših položajev.

Mladi kapitalizem je zelo podjetno začel s svojimi posli: steklarstvo, usnjarno, fužinarijo, obrtjo, trgovino in gostilničarstvom. Zaradi velikega števila delavcev je prišel v dolino tudi denar (zaslužek), od katerega so živeli obrtniki. Tedaj se torej za dolino začne nagel gospodarski razvoj, za nekatere kmečke tržane pa obubožanje in propad. Mnogi rovtarski kmetje pa so si pomagali tako, da so se začeli ukvarjati z gostilničarstvom, saj tedaj v ožjem in širšem območju trga skoraj ni hiše, ki ne bi bila hkrati tudi gostilna ali branjarija.

DELAVSKA NASELITEV IN NEKMEČKA IMENA

Kapitalistični podjetniki seveda v takratnih pogojih gospodarstva in tehnike niso vedeli, kako dolgo se bodo obdržali. Računali so pač, da bo glažutarstvo trajalo dolgo. Takrat so peči na glažuti in v fužinah ter v plavžu kurili v glavnem z bukovimi drvimi. Zato so poleg steklarjev in drugih obrtnikov, ki so bili zaposleni bodisi v tovarni ali pa zunaj nje, začeli prihajati tudi tuji oglarji in drvarji. Pri pregledu delavskih imen bomo naznačili tudi poklice, ki so jih opravljali. Najlaže bomo to storili za lovrenško steklarno, kjer se je večina imen ohranila. Kakor vemo, so se od nekdanjih podjetij iz prejšnjega stoletja, obdržale samo fužine, ki so pred dobri osemdesetimi leti začele s proizvodnjo kos in srpov; seveda na drugem kraju, tam, kjer stoji tovarna še danes. Vsa druga podjetja so več ali manj propadla, posebno steklarna. Njene peči so ugasnile tedaj, ko so jih drugod začeli kuriti s cenejšim premogom, ki je dal tudi večjo kalorično moč. Premoga v naši dolini ni bilo dovolj, zato je steklarna propadla, preden je dočakala štirideset let starosti. Seveda pa je steklarna močno vplivala na razmere v naši dolini. Njena zasluga je, da je nastal lovrenški trg z velikimi zidanimi hišami in da so pozneje tudi kmetje pod tem vplivom začeli svoje lesene hiše nadomeščati z zidanimi.

Mnogo imen iz te dobe se je ohranilo do danes, nekatera pa so zapisana samo v matičnih knjigah. Ko je propadla steklarna, je mnogo ljudi, steklarjev, oglarjev in drvarjev odšlo. Ostala so torej samo njihova imena, zapisana v knjigah, in nemara prenekateri potomec, saj je obdobje industrializacije naše doline tudi obdobje naglega naraščanja prebivalstva in tudi mnogih nezakonskih otrok.

Preden pregledamo nova imena ob delavski, kapitalistični in obrtniški naselitvi, moramo vsaj bežno razčistiti vprašanje, kdo je pravzaprav pozidal in zgradil Lovrenc. Kot smo videli že pri krstnih, ledinskih in rovtarskih imenih, so našo dolino naselili slovenski, koroški kmetje. Lesene kmečke hiše in kočje so stale v današnjem lovrenškem trgu. Takšna podoba trga se je ohranila vse do leta 1820. Od tedaj dalje pa se začne izgradnja velikih, večinoma enonadstropnih hiš z mogočnimi hlevi. Te hiše in hlevi stojijo še danes. Nemškutarska propaganda je pogosto trdila, da je Lovrenc nemški. Njihov glasnik, današnji ostareli novinar Ambrositz z Dunaja, ki izhaja pravzaprav od lovrenških Ambrosičev, je v nemškem »Marburgerzeitung« med vojno imenoval Lovrenc kot »Altdeutscher Troitzburg«. Toda od leta 1190 do 1820 je preteklo že 630 let koroške slovenske naselitve v naši dolini, o Nemcih pa še vedno ni duha ne sluha. Kar spominja na germanizacijo v naši dolini, je bil samo nemški jezik, ki so ga uporabljali v samostanu in na graščini ljudje, ki niso orali ne sejali.

Seveda pa je zanimivo, kako so nastale hiše in gospodarska splotja v trgu. Ali so jih zgradili nemški priseljenci? Takoj moramo povedati, da tudi tukaj Nemci niso mignili niti s prstom, ker jih še nikjer ni bilo. Falska graščina, ki je po ukinitvi samostanske posesti dobila večji vpliv na Lovrenc, je bila tedaj v rokah plemiških družin, ki so imele italijansko poreklo (Zabeo). Prav ta italijanska sorodstvena vez pa je tudi pripeljala v našo dolino nove, italijanske naseljence iz Furlanije. Večinoma, kot se da ugotoviti, izvirajo iz okrožja Udine in iz okrajev Ponteba in Plomin v Kanalski dolini in Benečiji. Z njimi so prišli tudi primorski Slovenci. Med prvimi priseljenci so drvarji, oglarji in lesni trgovci. Za njimi pa pridejo steklarji. V Kanalski dolini je še danes v obratovanju velika steklarna v Trbižu (Treviso), od koder je tudi prišla

